

Förlorarna

Förlorarna

drama av Christian Lanciai (2009)

personerna:

Lily Boole
Sidney Reilly
Mansfield Cumming
Sasja Grammatikov
Bontj-Brujevitj
hans sekreterare
Tjuberskij
General Judenitj
Fanny Kaplan
Generalmajor Roman Nikolaj Fjodorovitj von Ungern-Sternberg
Boris Savinkov
Boris Suvorin
Maria Spiridonova
Felix Dzerzjinskij
Winston Churchill
Caryll Houselander
Alexander Kerenskij
en piga hos Lily Boole, alias Ethel Voynich

vakter

Handlingen äger rum i Europa och Ryssland 1895-1925
med ett efterspel i New York efter 1930.
Dramat bygger uteslutande på verkliga personer och händelser.

Copyright © Christian Lanciai 2009

Akt I scen 1.

Ett hotellrum i Santa Margherita med utsikt mot havet och byn.

Lily (reser sig ur sängen från sin älskare och går mot fönstret och balkongen, drar gardinerna åt sidan så att ljuset flödar in och den härliga utsikten blir synligare.)

Detta är paradiset med dig, Sid, den störste och mest vällustige av alla älskare och den gåtfullaste, här vid smaragdkusten i Italien med den vackraste utsikten öster om Portofino! Du får aldrig lämna mig, Sid, ty jag tänker aldrig lämna eller släppa dig.

Sid Du råar inte över mitt öde.

Lily Du gör det och kan bestämma över det.

Sid Kan jag? Rår jag över vem som var min far? Rår jag över mitt livsbedrägeri som inte var mitt eget utan mina så kallade föräldrars? Jag har aldrig haft någon identitet, Lilian, och kan aldrig få någon, ty min far var inte min far och min mor bedrog honom, eller min far bedrog henne, jag kan aldrig få reda på vilket.

Lily Du är ett ödets barn och en ödets man, vilket gör dig så oemotståndlig. Jag är säkert inte den förste som har fallit för dig och blir säkert inte den sista, men du har gett mig din själ, och jag behåller den. Du är min, Sidney, och jag skall vaka

över dig så länge du lever som din skyddsängel. Ingen skall kunna röra dig, ty du står under mitt beskydd. Du skall vara immun mot alla livets olyckor, och ingen skall kunna skada dig vad du än företar dig, ty det säger mig min kärlek som är utan gränser. Du är min, Sidney, vem du än älskar, och det skall alltid vara mig du älskar genom alla andra.

Sid Du är en sällsamt god vän, Lilian, som förstår mig och ger mig mer än bara kärlek, underhållning och tidsfördriv. Vad jag föraktar mänskligheten som bara irriterar mig med sin dumhet och ytlighet! De är så barnsliga att de skrattar åt vilka dumheter som helst, de är så naiva att de går på vilka bedrägerier som helst, de är så ignoranta att de inte ens ser livets fundamentala självklarheter, medan du hör till de få som skiljer sig från mängden med att tala till mitt hjärta och visa dig ha en förstående själ, för vilket jag tackar dig ur djupet av mitt hjärta. Men du kan inte behålla mig, ty ingen kan behålla mig. Jag måste alltid vidare.

Lily Jag vet. Du är en spion med många agnar att hålla brinnande. Du har för många intressen för att kunna ge dig helt åt mig. Du är för universell för att kunna dela ditt liv med en enda kvinna. Men hur flyktig du än är skall jag bevara dig. Jag skall skriva en roman om dig och vår härliga förbindelse, som skall läsas till tidernas ände, ty ingen skall kunna lära känna dig som jag har gjort det. Jag har ensam fått privilegiet att få uppleva dig som ung och ofördärvad idealist, och den erfarenheten tänker jag förverkliga i en roman som skall stå sig lika väl som systrarna Brontës mest glödande kärlekspassioner. Jag älskar dig, Sidney. Låt mig få älska dig.

Sid (omfamnar henne i sängen igen) Du är som en äldre syster för mig, och din kärlek skulle mycket väl kunna bli språngbrädan och grunden för hela mitt kommande liv. Du lovar mig ständig framgång under ditt änglalika beskydd. Det är en försäkring som jag måste utnyttja, i synnerhet som jag tror på den. Jag kan inte undvara en sådan gåva från en god fé.

Lily Den skall följa dig så länge du lever. Det garanterar jag så länge jag lever.

Sid Du kommer att överleva mig.

Lily Fastän jag är så mycket äldre?

Sid Någonting säger mig det.

Lily Då skall jag desto enträgnare och trognare beskydda dig. Du kan alltid lita på mig.

Sid Jag skall aldrig glömma sig vad som än händer.

Lily Kom, Sid, än en gång in i mig och stanna där.

Sid Jag vill stanna där för alltid.

Lily Det gör du. Jag bär dig för alltid i min själ.

Sid Bär mig varsamt, så att jag inte faller.

Lily Du faller aldrig så länge jag älskar dig och du älskar mig.

Sid Vilka risker jag än tar? Vad jag än gör?

Lily Vad du än gör finns jag kvar i dig och du i mig.

Sid Jag behöver ingen bättre livsförsäkring, då jag tolkar den som evig.

Lily Du tolkar den rätt.

(De älskar.)

Lily (då de pauserar efter en stund) Berätta om din far, Sid.

Sid Min största kärlek och min största besvikelse. Jag älskade honom så länge jag inte visste att han var min far. Min mor skickade mig till Wien att studera, och jag fick bo hos honom som en vän i familjen utan att ana att han var min far. Han hade varit verksam i alla Europas större städer och hade hela världen på sina fem fingrar. Jag lärde mig allt av honom och dyrkade honom. Så reste jag hem till min mor i Odessa när hon var döende och fick då veta att han, läkaren i Wien jag lärt mig att dyrka, var min riktige far.

Lily Borde då inte din reaktion ha varit motsatsen till besvikelse?

Sid Han hade bedragit mig i hela mitt liv. Han hade låtit mig växa upp under falskt namn och falska förespeglingar. Han var jude. Den jag trott var min riktige far var en polsk aristokrat och katolik med försänkningar hos hovet och tsaren. Han hade blivit bedragen av min mor, som låtit sig förföras av en judisk vagabond och äventyrare till läkare, egentligen en bedragare och kanske kvacksalvare, en usel charlatan, och jag var bara en gökunge. Det kunde jag aldrig förlåta honom och min mor. Från den dagen var jag utkastad och hemlös i världen utan någonting att stå på utom mig själv. Min syster var inte längre min syster, mitt namn var inte mitt eget, i stället hette jag något så erbarmligt som Sigmund Rosenblum, jag ville bara försvinna, jag var nitton år och skrev till mina närmaste, att de kunde leta efter min kropp under isarna i Odessas hamn. Jag bytte kläder och bytte utseende och tog hyra på en lastbåt till Sydamerika. Resten vet du. Jag har aldrig mer sedan dess haft någon kontakt med vare sig min fosterfamilj eller min riktige falske far.

Lily Men hur i all världen kom du till England?

Sid Det var en brittisk expedition som jag följde upp för Amazonas tre år senare som var så oerfarna och tafatta att jag måste rädda livet på dem. För det blev de mig så tacksamma, särskilt expeditionsledaren, en viss major Fothergill, att de skaffade mig brittiskt pass och tog mig med hem till England.

Lily Visste de vem du var?

Sid Naturligtvis. Jag var Sigmund Rosenblum för dem, en judisk bastard från Odessa, kallad Siggi, som i England blev Sidney. Så fick jag erbjudanden från underrättelsetjänsten att fara på uppdrag till Ryssland, då jag kunde både ryska, ukrainska, tyska, jiddisch och vad som helst. Franska, engelska och italienska var lätt att lägga till. Så där är jag nu, på tröskeln till att bli brittisk spion i Ryssland. I stället tog jag ledigt och åkte hit till Italien med dig.

Lily Du kan bli vad som helst. Har du inga ambitioner?

Sid I Wien var jag med i ett broderskap för upplysning, en politisk rörelse åt vänster och ganska radikal och revolutionär. Jag vet att det måste bli revolution i Ryssland. En regim som tsarens är dödsdömd. Tjugo år till, och den är borta. Hur det går till skall bli intressant att se, och jag medverkar gärna.

Lily Ser du Ryssland som ditt hemland?

Sid Jag föddes där, och om det inte är mitt hemland är det åtminstone mitt ödes land. Jag kommer aldrig att slippa det men alltid dras tillbaka dit.

Lily Men du är brittisk medborgare.

Sid Ja.

Lily Under namnet Sidney Reilly, enligt passet född i Connemara.

Sid Jag kan skaffa andra pass om det behövs.

Lily Låt mig alltid få veta din nya identitet, om du byter.

Sid I den mån jag kan skall jag hålla dig informerad.

Lily Och vart du än far, Sid, på dina uppdrag, så kom alltid tillbaka. Bara en sak skulle jag aldrig kunna förlåta dig, och det vore om du en dag inte längre kom tillbaka.

Sid Så länge jag lever, Lily, skall jag alltid komma tillbaka. Så mycket kan jag lova. Och skulle jag till äventyrs duka under för tidigt och ofrivilligt utan att kunna meddela mig, så lovar jag åtminstone att försöka gå igen.

Lily Då är jag nöjd, Sid. Världen är din. Ta hand om den, och manipulera den i rätt riktning, så att den inte spårar ur för mycket.

Sid Jag ska göra mitt bästa. Dock bestämmer England mina uppdrag, inte jag själv.

Lily Jag är säker på att du kommer att skickas där du bäst kommer att behövas.

Sid Då blir det troligen Ryssland.

Lily Det tror jag också.

Sid Börjar det inte bli dags för någon middag?

Lily Jo, Sid, med mycket gott vin och den bästa tänkbara italienska mat.
(*De börjar laga sig i ordning.*)

Scen 2. London.

Mansfield Cumming Sidney Reilly, en cigarett?

Sid Jag röker inte, men eftersom ni bjuder... (*tar emot en. Cumming tänder den.*)

Cumming Vi kan inte säga hur nöjda vi är med er. Ni har lyckats med allting hittills. Desto viktigare är det att ni inte misslyckas nu.

Sid Vad gäller det?

Cumming Ryssland.

Sid Gott.

Cumming Det är väl dit tillbaka ni alltid har velat, eller hur?

Sid Vad man än må säga om mitt ursprung så är det mitt fosterland.

Cumming De flesta tror ni är irländare.

Sid Låt dem tro det.

Cumming Vad fick er att anta en irländsk identitet?

Sid Den bästa dam jag känt var irländska.

Cumming Så det föll sig naturligt?

Sid Jag måste ju vara något. Jag kunde inte vara Sigmund Rosenblum.

Cumming Vem var er far egentligen?

Sid Tala inte om honom. Ingen lärde mig mera än han, ingen dyrkade jag såsom han, och så var han bara en judisk äventyrare och kvacksalvare som förfört min mor och gjort mig till en judisk bastard, medan jag hela skoltiden fick lära mig att upprepa "Gud bevare tsaren och fördöme judarna!", och så var jag själv en sådan som jag fått fördöma hela mitt liv. Min mors bedragne man var en god polsk katolik som gett mig en exemplarisk uppfostran genom sin bror, som var abbé. Irländskan gav mig något av en ny identitet, som fick duga.

Cumming Den har gått hem. Den gäller. Ni kan aldrig byta namn mer. Som Sidney Reilly har ni de högsta vitsorden och meriterna av alla våra internationella agenter.

Sid Vad är problemet i Ryssland den här gången?

Cumming Kriget. Ryssland sviktar. Vi kan inte undvara Ryssland i kriget mot axelmakterna. Den demokratiska regeringen under Alexander Kerenskij kunde vi lita på, han lyckades hålla Ryssland kvar i kriget, men bolsjevikerna bråkade och underblåste anarki och upplösning. Den ryska armén led brist på allt, mat, kläder, ammunition och vapen, fler och fler deserterade, och bolsjevikerna fick mer och mer svängrum. För säkerhets skull, för att skydda honom, skickade Kerenskij tsaren och hans familj till Sibirien, och där är de ännu. Vi fruktar vad bolsjevikerna kommer att göra med dem. Östfronten brister, och tyskarna har gått in i Ukraina. Vi måste hålla kvar Ryssland i kriget. Vi klarar inte av ett enfrontskrig mot dem, trots era lysande bedrifter bakom deras linjer. Ingen enskild fiende har gjort tyskarna så skräckslagna som ni. Jag skickade Bruce Lockhart till Moskva enkom med uppdraget att till varje pris hålla Ryssland kvar i kriget. Han har inte misslyckats, han håller ännu på, men Trotskij har slutit fred med tyskarna i Brest-Litovsk, och nu har han blivit krigsminister. Ännu finns det hopp. Han vill gärna ha hämnd på tyskarna. Ännu kan Ryssland sparkas i gång till nya tag mot tyskarna. De har flyttat huvudstaden från Petersburg till Moskva, och där är Lockhart. Ert uppdrag blir att få Ryssland med i kriget igen, eller få den ryska regeringen på fall. De tsartrogna har startat ett inbördeskrig, så det finns bättre alternativ än den kommunistiska diktaturen.

Sid Det ska bli mig ett nöje. Jag hade hoppats på någonting sådant. Jag tror tyvärr inte vi kan få Lenin och Trotskij att återuppta kriget. Det var ju tyskarna som skickade Lenin från Schweiz i en plomberad järnvägsvagn till Petersburg enkom för

att han skulle få störta den demokratiska regeringen. Allt vad han och Trotskij vill är makt och hämnd på hela den gamla härskande klassen. Deras diktatur kommer att bli värre än tsarens. De är inga idealister, bara maktgalna opportunisterna och destruktiva samhällsomstörtare.

Cumming Jag vet att ni är väl orienterad i ämnet. Därför är det oss en glädje att kunna skicka dit en man som ni. Kom ihåg. Lockhart har diplomatisk immunitet. Den får inte komprometteras.

Sid Skall jag då agera ensam?

Cumming I princip, ja. Ni har ert eget kontaktnät. Er lämpligaste medarbetare blir väl Boris Savinkov. Sasja Grammatikov agerar fortfarande fritt i Petersburg. Ha så litet som möjligt med Bruce Lockhart att göra. Ju mindre han får veta om vad ni gör, desto bättre. Agera fullständigt fritt, och låt våra diplomater få vara fullständigt ovetande inför den ryska regeringen.

Sid När får jag fara?

Cumming Så snart som möjligt. Det är bäst ni förbereder er genast.

Scen 3. Petersburg.

Grammatikov Välkommen till helvetet på jorden, kamrat Reilly. Nu för tiden är alla här varandras kamrater på befallning från ovan även om man hatar varandra och planerar ta varandras liv, vilket alla gör. Du kommer att finna allting oförändrat här i Petrograd utom till det sämre, vilket vi redan har vant oss vid. Bekymra dig inte om alla de skräpande hästliken överallt och alla de nya svältande tiggarna. Svälten hör till den nya ordningen för dagen, introducerad och etablerad av bolsjevikerna för att vanligt folk inte ska sticka upp och klaga och demonstrera, som vi fick göra på tsarens tid. Det dör fler för varje dag, och ingen orkar längre städa bort dem. Nevskij Prospekt har inte sopats på flera veckor. Du vänjer dig.

Sid Hur går det med inbördeskriget?

Grammatikov Jag vet inte. Vi informeras inte. Alla uppgifter om bolsjevikernas svårigheter med motståndare och den beväpnade oppositionen tigs ihjäl och släpps inte fram. Vi vet vagt att de vita gör framsteg i Sibirien och Ukraina och kanske också i norr, men bolsjevikerna ser det som sin främsta plikt att hålla folket i okunnighet därom. Ensidigheten är etablerad. Inget alternativ accepteras till de nya myndigheternas mycket begränsade sanning. Varför kom du egentligen tillbaka? Ryssland är ett förlorat land, och härifrån kan det bara glida ner i graven i ständigt mer traumatiska dödsryckningar. Tror du att du kan göra något åt saken?

Sid Därför är jag här.

Grammatikov Blev du inte tagen och förhörd när du landsteg i Murmansk?

Sid Jo, men jag har fortfarande vänner överallt. Jag har inga politiska band utan opererar helt ensam, och därför kan jag inte misstänkas för något.

Grammatikov Men Petrograd har kommit i bakvatten. Här kan du inte längre göra något. Petrograd är en döende stad. Vill du få något gjort måste du bege dig till Moskva.

Sid Det är dit jag är på väg. Hur är det med Savinkov?

Grammatikov Han är din man. Han kan aldrig förlåta Kerenskij att han kompromissade med bolsjevikerna. Han var ju krigsminister under Kerenskij, och nu sköter Trotskij det jobbet, och det första han gjorde var att kapitulera för tyskarna. Sanningen att säga kunde han inte annat. Det kommer att diskuteras till tidernas ände om det var Tyskland eller Ryssland som började kriget. Ingen borde ha gjort det, båda gjorde det, och ingen av dem gjorde det frivilligt. Det bara blev så. Det får de båda sota för och särskilt Ryssland. Vi kan aldrig hämta oss från detta fall, Reilly.

Sid Jo, om bolsjevikerna avlägsnas.

Grammatikov Vem skall göra det? Du? Ensam?

Sid Om det behövs.

Grammatikov Gör det, Reilly, och lycka till. Res till Moskva, men kom tillbaka levande. Ryssland och världen behöver dig.

Sid Därför är jag här. *(De dricker tillsammans.)*

Scen 4. Moskva.

Bontj-Brujevitj Men vem är han, denne mystiske utlänning som talar så flytande ryska?

sekreteraren Han säger sig vara utsänd av den brittiska regeringen för att underhandla direkt med Lenin.

Brujevitj Men han kan inte träffa Lenin personligen. Det måste han väl förstå.

sekreteraren Han insisterar.

Brujevitj Låt mig ta pulsen på honom. Risken är att han är en galning.

sekreteraren Vågar ni träffa honom?

Brujevitj Är han galen, vilket han troligen är, så är han ofarlig. Släpp in honom. Men skicka samtidigt i hemlighet bud på den brittiske konsuln. Vad heter han nu igen?

sekreteraren Bruce Lockhart.

Brujevitj Ja, just det. Jag vill träffa honom. Efter den här galenpannan.

sekreteraren Det är ordnat. *(drar sig ut. Utanför:)* Kamrat Bontj-Brujevitj tar emot er.

Sid *(utanför)* Vem är han?

sekreteraren Lenins bästa vän.

Sid Det får duga. *(blir insläppt)*

(sträcker fram handen mot Brujevitj) Ett nöje att få träffa er, kamrat.

Brujevitj *(fattar hans hand tämligen ointresserat)* Vem är ni?

Sid Sidney Reilly i den brittiska regeringens tjänst, här på uppdrag direkt av Lloyd George, som direkt förbindelse mellan den brittiska och ryska regeringen.

Brujevitj Vad vill ni?

Sid Träffa Lenin.

Brujevitj Varför?

Sid Som jag sade er. Upprätta en direkt förbindelse mellan Moskva och London.

Brujevitj Genom er?

Sid Till att börja med.

Brujevitj Varför?

Sid Är inte god kontakt alltid bra att ha? Är vi inte allierade? Stred vi inte tillsammans mot Tyskland?

Brujevitj Inte nu längre.

Sid Nej, och det är det som är problemet. Det är därför jag är här. Lloyd George önskar veta direkt från Lenins egen mun hans politiska planer.

Brujevitj I den mån det är relevant informerar vi den brittiska beskickningen och Bruce Lockhart.

Sid London är inte nöjd med Lockharts rapporter.

Brujevitj Vad är det för fel med dem?

Sid Otillräckliga. Oklara. Partiska. Allt.

Brujevitj Vad exakt vill London veta?

Sid Om det finns någon chans att Ryssland återinträder i kriget på rätt sida.

Brujevitj Svaret är olyckligtvis och beklagligtvis nej.

Sid Förklara olyckligtvis och beklagligtvis.

Brujevitj Vi ville inte sluta fred med tyskarna men tvingades till det. Tyskarna stod i Ukraina och hotade Petrograd. Trotskij, vår krigsminister, vill inget hellre än

återuppta kriget, då vi tvingades underteckna en neslig fred. Men krig är uteslutet. Vi har för mycket problem på hemmaplan.

Sid Vad för problem?

Brujevitj Se er omkring. Ni är väl inte naiv? Folket svälter, och vi har fiender överallt mitt ibland oss. Ryssland ligger i inbördeskrig, och det inbördeskriget är alldeles ovanligt kritiskt, då det inte finns någon front, och då vi aldrig vet var vi har fienden.

Sid I norr. I söder. I öster. Överallt utom i utlandet, men kanske till och med i väster.

Brujevitj Då är ni informerad. Var det något mera?

Sid Jag ber att få återkomma.

Brujevitj Ni måste förstå att jag måste granska er genom den brittiska beskickningen.

Sid Självfallet. Jag har inga hemligheter.

Brujevitj (reser sig och sträcker fram handen) Adjö då, herr engelsman.

Sid (fattar den) Irländare.

Brujevitj Sak samma. Adjö. (*Reilly går.*)

Ett outgrundligt original, kanske en spion. (*lyfter luren*) Är engelske konsuln här? Visa in honom.

(*Sekreteraren visar in Bruce Lockhart.*)

Jag hade just en landsman till er här, en viss (*läser från ett kort*) Sidney Reilly, född i Connemara på Irland. Vet ni vem det är?

Lockhart Mycket väl. Han är ytterst betrodd. Jag har känt honom i många år.

Brujevitj Kan då ni engelsmän lita på irländare idag?

Lockhart Jag är skotte.

Brujevitj Och ni menar att det förändrar saken?

Lockhart Vi är alla briter. Jag vet ingen lojalare engelsman än Sidney Reilly.

Brujevitj Vad gör han här?

Lockhart Jag har inte den blekaste aning.

Brujevitj Ändå har ni känt honom i många år.

Lockhart Om han kom hit så sade han väl själv sitt uppdrag..

Brujevitj Han ville träffa Lenin på uppdrag av Lloyd George för att få veta våra politiska intentioner.

Lockhart Det verkar fullt rimligt.

Brujevitj Han sade att London betraktar era rapporter som otillräckliga.

Lockhart De är censurerade. Vi är en etablerad diplomatisk beskickning och måste iaktta största möjliga försiktighet, i synnerhet i våra rapporter.

Brujevitj Medan denne Reilly är fri att agera på egen hand?

Lockhart Om Lloyd George har sänt honom för att få veta närmare upplysningar helst direkt från Lenin, så kan jag förstå att han är missnöjd med vår beskicknings begränsningar.

Brujevitj Det är bra, Bruce Lockhart. Jag ville bara få hans historia bekräftad. Tydligen är han hederlig och ofarlig. Ni kan gå.

Lockhart Ni kan lita på honom lika väl som jag kan det.

Brujevitj Det är bra. Vi låter honom vara. Adjö, Bruce Lockhart. (*denne går*)

Ändå kändes det som att han mönstrade hela mitt inre när jag träffade honom. Jag vill helst inte ha något med denne Sidney Reilly att göra.

Scen 5.

Lockhart Vad tänker du göra? Brujevitj har ställt mig frågor om dig.

Sid Vad sade du? Du vet väl ingenting om mig?

Lockhart Det var vad jag sade. Och jag vill ingenting veta.
Sid Du känner mig och behöver ingenting veta.
Lockhart Men du tog en betänklig risk när du gick direkt upp till Kreml och bad att få tala med Lenin. Du riskerade dig själv och hela legationen.
Sid Det skall inte upprepas.
Lockhart Nu vet de vem du är och att du är här och har dig under luppen.
Ständigt.
Sid Jag ska byta namn.
Lockhart Tror du det hjälper?
Sid Jag skall förekomma här så litet som möjligt. Jag skall försvinna helt och skaffa nytt pass under namnet Constantine, som inte skall ha något med er legation att göra.
Lockhart Känner jag dig rätt skaffar du dig flera pass och identiteter. Är det Grammatikov i Petrograd som förfalskar pass åt dig?
Sid Bättre upp. Orlov. Ni slipper bekymra er.
Lockhart Menar du självaste Orlovskij i Tjekan?
Sid Naturligtvis. Jag blir en person i Petrograd och en annan här. Blir det obekvämt för någon av dem blir han den andra och försvinner. Ett gammalt beprövat agentknep, ett praktiskt klädbyte som redan de elisabetanska agenterna brukade, särskilt de som ägnade sig åt teater. Det är bara att byta kläder efter väder och omständigheter, men för en agent handlar det om identiteter.
Lockhart Som vår och tsarens vän Orlov och Tjekaagenten Orlovskij.
Sid Han är Rysslands bästa passpolis.
Lockhart Och vad heter du i Petrograd?
Sid Det är lika bra att du får veta det, om du skulle behöva kontakta mig där. Massino. Mr Massino, en beryktad turkisk köpman från fjärran östern.
Lockhart Ja, du har ju faktiskt varit där. Men är inte det namnet något genomskinligt?
Sid Ett namn lika gott som något. Varför är det genomskinligt?
Lockhart Det är ju din hustrus efternamn.
Sid Tror du ryssarna bryr sig om sådant? Vi är lagligt gifta, och hon heter Reilly.
Lockhart Är ni? Din förra hustrus trafikolycka blev inte mer än officiell. Och Nadines man hörde till den tsarryska regeringen.
Sid Du behöver inte informera mig om mitt eget liv. Jag vet vad jag gör.
Lockhart Vet du? Vet du om att Ryssland är världens farligaste dödsfälla? Vi riskerar alla att fastna här och gå under. Visste du om det när du kom tillbaka?
Sid Det är därför jag är här.
Lockhart För att bidra till kaoset och den universella självdestruktiviteten?
Sid Nej, för att vända den i motsatt riktning.
Lockhart Hur?
Sid Det får du se. Det är bäst att du inte vet något om saken.
Lockhart Allt jag vet om din mission här är att mina rapporter till London inte var tillfredsställande.
Sid De ville till varje pris ha Ryssland tillbaka i kriget. Jag visste liksom du att det var omöjligt, vilket de inte kunde acceptera. Jag lovade att göra ett försök. Fungerade det inte hade jag fria händer att göra vad som helst för att störta bolsjevikernas regering.
Lockhart Håll mig utanför.
Sid Givetvis. Du vet ingenting.
Lockhart Och din adress i Petrograd, om det skulle vara någonting?
Sid Torgovaja Ulitsa 10.
Lockhart (noterar adressen) Det var väl där din förra fästmö Jelena Mikhailovna bodde?
Sid Hon bor där ännu.

Lockhart Och här i Moskva bor du hos Dagmara Grammatikova. Vad säger dina hustrur om det?

Sid Var skulle jag annars bo om inte hos dem jag älskar?

Lockhart Och vem kommer att hjälpa dig störta Rysslands regering? De vita är ännu långt borta, Koltjak i Sibirien, Berzin i Arkangelsk, Denikin i Ukraina, medan Lenin, Trotskij och Dzerzinskij är här alla tre.

Sid Savinkov.

Lockhart Bara Savinkov?

Sid Han var Kerenskijs krigsminister.

Lockhart Och han beklagade att han inte skjutit Kerenskij innan denne släppte fram Lenin.

Sid En annan kan skjuta Lenin.

Lockhart Bara på nära håll i så fall. Nåväl, du har Savinkov och Grammatikov. De har sina klickar. Vem mer?

Sid Tsaren lever ännu.

Lockhart Ja, han lever ännu med hela sin familj, men hur länge? Om de vita når Jekaterinburg lär bolsjevikerna inte låta dem få honom.

Sid Så länge han lever finns det hopp för Ryssland.

Lockhart Och sedan?

Sid Hoppet dör aldrig, även om tsaren dör.

Lockhart Du är så förbålt självsäker på din sak, som om du visste att du inte kunde misslyckas.

Sid Det är det jag vet. Det är bara en fråga om tid och att slå till vid rätt tillfälle.

Lockhart Du kan lita på mig. Jag vet ju ingenting. Men en så omfattande operation måste inkludera ett stort antal människor där det blir omöjligt att undvika förrädare.

Sid Det är bara att köra på så länge bilen går.

Lockhart Du blundar för efterräkningarna.

Sid Efterräkningarna blir bolsjevikernas, ty det är de som har fel och som utgör brottslingarna i landet.

Lockhart Lycka till, Sid. Det är allt jag kan hjälpa dig med. Ingen av oss här får veta någonting om vad du gör. Men jag skall hålla mig informerad om hur det går för herrarna Constantine och Massino om de råkar ställa till med uppseendeväckande manövrer.

Sid Håll dig underrättad, så slipper jag göra det.

Lockhart Lycka till, Sid. (*Sid går.*)

Han tror faktiskt att han kan komma undan med en ny revolution på den gamla. Men han har ju faktiskt lyckats med allt hittills, så varför inte?

Akt II scen 1.

Sid Tack för att ni alla har kommit. Det hade ni knappast gjort om ni inte varit medvetna om hur det drar ihop sig. Motståndet mot diktaturen växer hela tiden med inbördeskrigets hot, som gör bolsjevikerna ständigt mer desperata. Därför måste vi organisera oss och förbli väl organiserade.

Grammatikov Jag trodde vi var här för att konstituera oss i en skuggregering,

Sid Det är vi, Sasja. Jag hoppas du vill vara inrikesminister.

Grammatikov Jag tackar för den äran men hoppas du håller mig utanför det militära.

Sid Det får Judenitj stå för som vår framtida krigsminister och överbefälhavare.

Grammatikov Vill han återuppta kriget?

Sid Det primära är att störta bolsjevikerna. Sedan får vi se.

Tjuberskij Hur hade du tänkt att det skulle gå till?

Sid Ett attentat förbereds mot Lenin. Mordet på honom blir signalen till vårt maktövertagande. Din roll som kommunikationsminister blir av högsta vikt, då det gäller att ta kontrollen över teletrafiken, vägar och järnvägar i det rätta ögonblicket för att omedelbart upprätta kontakt med de vita i Sibirien, Ukraina, Estland och i norr.

Grammatikov Vet någon av bolsjevikerna om att vi träffas och hur långt vi har kommit i planeringen?

Tjuberskij Det kan jag svara på. De vet ingenting men anar desto mer. Tills vidare är vår säkerhet total och kommer att förbli det tills något går fel eller någon förräder oss. Det är det vi borde undvika.

Grammatikov Och Lockhart med den brittiska beskickningen?

Sid Förra generalkonsuln vet ingenting och vill ingenting veta och får ingenting veta, förrän kuppen är ett faktum och har lyckats. Jag rapporterar direkt till London.

Grammatikov Får man fråga vem självmordskandidaten är som tar på sig ansvaret att mörda Lenin?

Sid En kvinna med överväldigande motiv.

Tjuberskij Kan man lita på en kvinna?

Sid Har du ett bättre förslag? Allt hon behöver göra är att lyckas. Det gäller för vilken mördare som helst. En kvinna har faktiskt större förutsättningar att lyckas, då hon väcker mindre misstankar.

Grammatikov Det är väl aldrig Dora Kaplan?

Tjuberskij Kan det vara någon annan?

Sid Nej.

Tjuberskij Hon är inte tillräcklig.

Sid Det finns ingen i världen med starkare motiv att mörda Lenin.

Grammatikov Här kommer nu Judenitj. (*Judenitj inkommer.*)

Sid Välkommen, general.

Judenitj Tack. Hur långt har ni kommit?

Sid Vår skuggregering är i princip klar.

Grammatikov (*reser sig och presenterar sig*) Sasja Grammatikov, inrikesminister.

Tjuberskij (*gör samma sak*) Tjuberskij, kommunikationsminister, gammal affärskollega med kamrat Reilly.

Judenitj Då ligger vi bra till i tiden och planeringen. Ingenting kan gå fel. Överallt finns det demokrater och vita som väntar på sin dag. Allt vad vi behöver göra är egentligen att eliminera Lenin, Trotskij och Dzerzjinskij.

Grammatikov Lenin är under hantering. Trotskij är en pajas. Återstår Dzerzjinskij, den farligaste.

Tjuberskij Och polack dessutom.

Sid Vi har mycket att planera. Tror ni att ni kan ta Petrograd med er estniska armé, general?

Judenitj Ja, men inte ensamma. Moskva och bolsjevikregeringen måste falla samtidigt.

Tjuberskij Hur långt har Koltjak kommit i Sibirien?

Sid Han rycker an mot Jekaterinburg.

Tjuberskij Hur snart kan han ha befriat tsaren?

Sid Jag skulle gissa inom någon månad.

Judenitj Ja, det är realistiskt. Så fort tsaren är befriad kan vi sätta i gång.

Grammatikov Som Sidney sade, vi har mycket att planera.

Sid Låt oss sätta i gång, mina herrar. Vilka önskar kaffe?

(*De sätter i gång planeringen vid bordet medan det hålls upp kaffe.*)

Kaplan (*inträder plötsligt*) Ni kan aldrig lyckas med er kontrarevolution om ni inte genast expedierar hela ministären.

Sid Dora Kaplan! Välkommen! Det var bara ni som fattades.

Grammatikov Vem släppte in den kvinnan hit? Fröken Kaplan, vi är inga mördare som bolsjevikerna. Det är just vår intrig att ersätta deras mördarterror med human demokrati.

Kaplan De är förrädare och terrorister allihop. Ni blir aldrig av med dem om ni inte gör slut på dem med deras egna medel.

Tjuberskij Vi är tacksamma för att ni vill åtgärda Lenin, men vi tror det räcker med att avlägsna huvudet för att oskadliggöra draken.

Kaplan Hur vet ni det? Vem har sagt att jag skall döda Lenin?

Grammatikov Ni själv har skrutit med den saken och offentligt. Ingen har trott er, men vi tror er. Vi ber er bara att verkligen göra det och inte inleda diskussioner med honom först.

Kaplan Försök inte hjälpa till. Jag gör det ensam. Håll er utanför. Men jag varnar er. Trojkan har tre hästar, och Lenin är bara en av dem. Trotskij och Dzerzjinskij är precis lika psykopatologiska mördare, och det finns många fler.

Tjuberskij Vi är tacksamma för att ni ställer upp som psykopatologisk mördare emot dem. Men varför tar ni er inte an dem alla tre och några till, när ni ändå är så ivrig?

Kaplan Något kan gå snett. Jag kan till exempel bli arresterad för mordet.

Sid Ändå vill ni offra er. Varför?

Kaplan Jag har inget att förlora. Sibirien tog mitt liv. Den förra diktaturen gav mig elva år i Sibirien. Jag hörde till dem som utsattes för knutpiskan naken. Kerenskij och februarirevolutionen befriade mig. Nu har vi en ny diktator som är värre än den gamla och som inleder sin banditstat med att förråda Ryssland i fred med tyskarna. Tyskland är världens ledande gangsterstat, och om Ryssland viker sig för dem är det kört för Ryssland. Var det inte tyskarna som sände Lenin till Petrograd just för att slå ut Ryssland? Han har förrått Ryssland och mänskligheten, och om han får hållas kommer bolsjevikernas brott mot mänskligheten bara att ständigt förvärras. Ännu kan vi bota det onda i sin linda. Men ni måste ta Trotskij och Dzerzjinskij om jag tar Lenin.

Judenitj Jag åtar mig att ta Trotskij.

Grammatikov Då faller Dzerzjinskij på min lott. Har vi tur kan vi omvända honom. Han är ju polack.

Tjuberskij Får man fråga hur ni har tänkt att åtgärda Lenin?

Kaplan Jag tänker skjuta honom.

Tjuberskij Kan ni hålla i en pistol?

Kaplan Det kan minsta småbarn nu för tiden.

Tjuberskij Utan att darra på handen?

Kaplan En väl motiverad hand darrar inte.

Tjuberskij Kan ni sikta?

Kaplan Om ett skott skulle missa finns det flera. Jag ger mig inte förrän han är död.

Tjuberskij Då kan vi bara önska er lycka till.

Grammatikov Är det säkert att vi inte kan vara er behjälpliga på något sätt?

Kaplan Sköt er själva, så sköter jag mig själv. Gör ert jobb, så gör jag mitt. Fixa er kontrarevolution, så fixar jag Lenin.

Sid Som jag sade, mina herrar, hon har all den motivation som behövs.

Grammatikov Jag är rädd att vi måste förlita oss på henne.

Sid Vad gör dig tveksam?

Grammatikov Att hon är judinna.

Sid Varför?

Grammatikov Judar tenderar att ha världens största ambitioner och att själva bli deras första offer.

Kaplan Sasja, spar dina komplimanger till efteråt, när ni får Lenins huvud på ett fat. Om jag misslyckas behövs inga komplimanger.

Tjuberskij Du får inte misslyckas.
Kaplan Tror du inte jag vet det?
Grammatikov De flesta i bolsjevikregeringen är judar, och de är alla av samma hysteriskt galna kaliber som hon. Vi skickar en jude mot judar.
Sid Men Lenin är det inte, och han leder dem.
Kaplan Ni skickar mig inte. Jag gör det själv. Om jag misslyckas kan ni lugnt förneka all kunskap om mig. Jag har aldrig varit här.
Judenitj Ett hedervärt initiativ med så goda förutsättningar att det knappast kan misslyckas. Så bedömer jag Dora Kaplans plan rent strategiskt.
Kaplan Namnet är Fanja Kaplan.
Tjuberskij Om ni bara lyckas, Fanja, så kan vi inte misslyckas.
Kaplan Det är det jag menar. Därför kommer jag att lyckas.
Sid Kan vi återgå till vår övriga planering?
Grammatikov Tack för besöket, Fanja Kaplan.
Kaplan Det var bara informativt. (*går*)
Judenitj Diktaturer har ingenting att vinna på att skicka kvinnor till fångläger.
Tjuberskij Och hudflänga dem nakna.
Grammatikov Tsardömet är störtat, och hon tar på sig att störta nästa.
Sid Låt oss återgå till planeringen, mina herrar. Mera kaffe?
(*En ny gäst anländer.*)
Judenitj Mina herrar, vi har besök.
Tjuberskij Känner ni honom?
Judenitj Alltför väl. Han är balt. Han är den siste jag skulle välkomna i vår krets.
Grammatikov Han ser formidabel ut. Vem är det?
Judenitj Det är den ökände Roman Nikolaj Fjodorovitj von Ungern-Sternberg, generalmajor och laglös.
Ungern Låt mig inte störa, mina herrar. Jag hörde att något var på gång. General Judenitj, ni är dömd att misslyckas.
Judenitj Baron von Ungern-Sternberg, vi har inte behov av några olycksprofeter här. Vi lyckades just bli av med en kvinnlig galning. Ni är inte välkommen som hennes ersättare.
Ungern Jag har inte för vana att ersätta kvinnor. Jag sätter på dem.
Judenitj I så fall hade Fanya Kaplan tur som kom undan i tid.
Ungern Fanya Kaplan? Den där hjältemodiga judinnan som ämnar mörda Lenin?
Judenitj Just hon.
Ungern Synd att jag missade henne. Tyvärr kan hon inte lyckas. Hon pratar för mycket. Inte heller ni kan lyckas med att fälla regeringen. Ni är dömda att bli förrådda, då det omöjligt kan hållas hemligt.
Judenitj Ni har inget intresse av att förråda oss.
Ungern Nej, det har jag verkligen inte. Om jag trodde ni kunde lyckas skulle jag gärna erbjuda er mina tjänster, men jag är på väg till Sibirien. De vita har ingen chans där heller. Vi kan bara lyckas utanför Ryssland, till exempel i Mongoliet.
Sid (*till de andra*) Jag har träffat den mannen förut.
Ungern Det är riktigt. Sidney Reilly från Irland, eller hur? I verkligheten en judisk bastard från Odessa. Vi träffades i Kina och hade några intressanta samtal om eventuella möjligheter där. Tyvärr är det kört för Kina som för Ryssland. Men om man utgår från Mongoliet kunde man därifrån utbreda sig och skapa en ny alternativ stormakt som kunde slå ut både Ryssland och Kina.
Sid Jag ser att ni fortfarande tror att ni är en reinkarnation av Djingis Khan.
Ungern Nej, herr Reilly, alias Rosenblum, jag *vet* det. Och jag tänker återupprätta mitt gamla imperium, som var världens största genom tiderna.
Judenitj Med samma överdrivna brutalitet och våld som ni gjorde er omöjlig med i armén?

Ungern Jag har alltid segrat och kan aldrig förlora. Vem kan segra utan våld?
Judenitj Ni skulle göra större nytta om ni slog ihop er med Koltjak i Sibirien och rensade ut alla bolsjeviker därifrån.

Ungern Det ämnar jag göra på vägen. Bolsjevikerna är ett släkte parasitreptiler som kommer att infektera hela världen med social mentalsjukdom om man inte utrotar ohyran genast.

Grammatikov Vi behöver er inte, baron Sternberg. Jag föreslår att ni försvinner till Sibirien genast. Ni var bara en belastning för armén i kriget och skulle bara bli en ännu värre belastning för oss.

Ungern Jag beklagar er, herrar förlorare. Ni kommer alla att gå under. Ni kan inte sätta hårt mot hårt. Ni fattar inte att bolsjevikerna bara är den renaste ondska och ingenting annat, som bara kan bekämpas med ännu värre ondska. Försöker ni något ädelt demokratiskt mot dem kommer de bara att avrätta er genast och låta era lik försvinna spårlöst i evig tystnad. Ni är för mjäkiga.

Savinkov (inträder) Jag ser att ni fått en ovälkommen gäst.

Grammatikov Boris Savinkov! Äntligen! Vi har väntat på dig!

Ungern Kerenskijs värdelösa krigsminister. Ni skulle ha likviderat bolsjevikerna på hemmaplan i stället för att förlora kriget mot tyskarna. Hade ni behandlat bolsjevikerna efter förtjänst hade vi vunnit kriget.

Savinkov För sent nu, generalmajor. Kriget är tyvärr slut för Rysslands del, vilket jag beklagar. Vill ni slåss får ni lämna Ryssland. Vi ämnar störta bolsjevikerna genom en demokratisk kupp som sätter deras gangstermetoder ur spel. Era gangstermetoder är därför inte välkomna.

Ungern Naiva blåögda självmordskandidater, jag beklagar er. Säg till när ni blir tvungna att be om min hjälp när jag gjort Mongoliet till en ny och bättre stormakt.

(bereder sig att gå)

Judenitj Han fick sitt djupa ärr i kriget och har varit fullständigt galen sedan dess.

Sid Om han är galen så saknar han dock inte metodik.

Ungern Ett ord med er, herr skuggpresident, innan jag dunstar.

Sid Vad vill ni?

Ungern Glöm Ryssland. Det håller på att förinta sig självt, som Dostojevskijs onda andar, som den galna svinahjorden som störtade sig själv i fördärvet. Framtiden finns bortom Rysslands gränser. Ryssland är redan bara en multnande ruttnande massgrav. Kom med mig till Mongoliet, och vi skall börja om från början, skapa en ny nation och en ny värld för fria andar att breda ut sig i. Stannar du här i Ryssland går du bara under som alla andra.

Sid Jag ska ta ert erbjudande under övervägande, baron Ungern-Sternberg, men jag vill först avsluta jobbet här. Jag är skyldig mitt fosterland Ryssland att åtminstone ge det en chans.

Ungern Skyll dig själv. Vi ses igen i Mongoliet på frihetens gränslöshets eviga stäpper.

(Suvorin inträder.)

Sid Suvorin! Du är sen! Och du ser upprörd ut! Har du dåliga nyheter?

Suvorin De har för bråttom., Jag har försökt hålla dem tillbaka, men de vill nödvändigt sätta i gång revolutionen innan vi är klara.

Grammatikov Vem talar du om, Boris?

Suvorin Vänstersocialrevolutionärerna förstås! De vill inte vänta på oss utan vill slå till genast, och Dzerzjinskij är dem på spåren.

Savinkov Har de inte en stor kongress på gång i Bolsjojteatern?

Suvorin Jo, och Tjekan håller på att omringa byggnaden!

Tjuberskij Då måste vi varna dem.

Savinkov För sent.

Sid Bruce Lockhart skulle gå dit. Jag varnade honom. Han har säkert varnat alla han kunnat.

Savinkov Om vänstersocialrevolutionärerna slås ut förlorar vi vår högra flygel.

Tjuberskij Vem leder dem?

Suvorin Det är den där galna Maria Spiridonova, som gjort sig bemärkt som aggressiv antileninist offentligt.

Savinkov Oförsiktigt!

Suvorin Vem är försiktig i dessa dagar?

Tjuberskij Hon är väl kompis med Dora Kaplan, som satt sig i sinnet att arkebusera Lenin.

Suvorin De passar bra tillsammans. Båda har våldtagits av kosacker och kommissarier och kapos till oigenkännlighet. Maria Spiridonova kastade ju också bomber på tsarens värsta kommandanter.

Sid Kan vi rädda dem?

Suvorin De galna damerna?

Sid Nej, vänstersocialrevolutionärerna.

Suvorin Jag är rädd att vår vän Felix redan håller på att ta hand om dem.

Sid Då får vi klara oss ensamma. Vi har fortfarande tjeckerna kvar och Koltjak i Sibirien och vår general Judenitj. När Koltjak når fram till Kazan måste vi vara redo att ta över Moskva.

Judenitj Mina tjecker är världens trognaste soldater.

Sid Och så får vi hoppas att Fanya Kaplans attentat mot Lenin lyckas. Det får bli signalen för oss att omedelbart slå till. Om bara den gnistan spränger krutdurken har vi bara att gå in sedan.

Savinkov Och om hon misslyckas?

Sid Hon är tillräckligt fanatisk och galen för att inte misslyckas.

Akt III scen 1. Bolsjojteatern.
Maria Spiridonova framträder ensam på scenen.

Maria Vi skriver ett världshistoriskt kapitel idag, kamrater, när vi äntligen säger ifrån för att bana väg för den sanna revolutionen mot alla kontrarevolutioner, för att för alltid svepa bort alla förtryckare i vilka förklädnader de än må uppträda, ty idag har vi lyckats med ännu ett attentat mot en folkförtryckare, folkförledare, översittare, demagog och gangster i politisk kostym. Den tyske ambassadören greve von Mirbach har framgångsrikt blivit mördad av vår egen kamrat Blumkin! Detta är vårt andra Sarajevo, som måste tvinga tyskarna till att sätta i gång med kriget mot oss igen, vilket bara kan leda till bolsjevikregimens fall! Lenin och Trotskij har ju hela vägen bara varit krypande lakejer åt tyskarna! I namn av sin falska revolution har de etablerat ett mera omänskligt och djuriskt förtryck än någonsin tsarerna övade! De vill beröva alla människor alla deras rättigheter till eget liv, egen integritet, egen äganderätt och egen trosuppfattning. De har redan börjat med bönderna, som de berövar allt land och tvingar till tiggare eller till ny livegenskap i urbaniseringens industrighetton, där de reduceras till nummerbrickor om ens det! Tvångsindustrialiseringssamhället så som Lenin och Trotskij vill genomföra det kommer att reducera alla människor till slavarbetande myror utan rätt till eget liv! Lenin har bedragit folket för att få makten! Han har slutit fred med tyskarna för att de skulle smuggla honom till Petrograd! Han ämnar systematiskt mörda all demokratisk opposition!

Felix (reser sig bland publiken) Spelet är över, din stackars hysteriska terrorist. Hela teatern är omringad av tjekepolisier. Ingen deltagare i er kongress kan komma undan. Blumkin har redan gripits, och er ledare Alexandrovitj är redan skjuten. Ni har ingen

chans mot revolutionen. Vi har gett Ryssland fred för att den ska hålla, och den håller. Du är redan död, Maria Spiridonova.

Maria Felix Dzerzjinskij, revolutionens första förrädare, det är du som har ombildat bolsjevikernas parti till en terroriströrelse av mördare och gangsters! Varför har du gjort det? För att främja Polens intressen och leda Ryssland åt helvete! Du är polack och ingen ryss och har gripit makten om tjekepoliserna bara för att stöta revolutionen in i grymhetens och vendettans eviga onda cirkel av självdestruktivitet.

Felix Hon är hysterisk! Grip henne och för henne till Kreml! *(Felix närmar sig scenen för att gå henne och poliserna till mötes, som dykt upp bakom kulisserna och griper henne.)*

Maria Genom sådana monster som du och Lenin och Trotskij har revolutionen, som började demokratiskt, blivit en omänskligare terror än den makt som brukades av Peter den store och Ivan den förskräcklige!

Felix Du kommer att behandlas förhållandevis milt, Maria Spiridonova. Vi kommer bara att förhöra dig och ta reda på allt vad du vet om de pågående komplotterna och mordanslagen mot kamrat Lenin.

Maria Jag vet ingenting!

Felix Nu ja, men du anar inte vilka underverk någon behandling i Kreml och Ljubljanka kan uträtta för att ge dig en öppnare inställning. Bort med henne! *(Maria föres ut under vildaste motstånd.)*

(till publiken) Gå hem, gott folk! Kontrarevolutionen har kvävts i sin linda. Alla era ledare har fängslats och kommer att expedieras. Om ni inte vill hamna i fångläger själva gör ni klokast i att bara gå raka vägen hem som om ingenting hänt och glömma av att vänstersocialisterna någonsin har funnits. Det är vi, bolsjevikerna, de sanna kommunisterna, som har all makt i Ryssland, och allt motstånd kommer effektivt och metodiskt att likvideras. Glöm ert politiska engagemang och lämna det åt oss. Vi har makten för att aldrig släppa den.

(Under hans anförande har ständigt fler hotfulla rödgardister kommit fram bakifrån på scen beväpnade med k-pistar som de riktar mot publiken. Ridå.)

Scen 2. Förhöret av Fanny Kaplan.

1 Fröken Kaplan, ni måste ju förstå att ni gjort er skyldig till ett mordförsök.

Fanny Nej, bara till en laglig avrättning av en massmördare. I brist på lagar mot etablerade sådana tog jag lagen i egna händer.

1 Varför genomförde ni då inte mordet?

Fanny Tror ni inte jag försökte? Jag sköt tre skott, och åtminstone två träffade! Kanske det var rätt åt honom, att han tvingades till fortsatt liv under ständigt plågsam invaliditet.

1 Men varför varnade ni honom, om ni enkom var ute för att avrätta honom?

Fanny Jag ville ge honom möjlighet att försvara sig. Ni lät ju honom härja fritt utan rättegång och utan prövning, fastän han gjort sig skyldig till hur många brutala brott som helst. Jag ville ge honom chansen till en rättegång och se om han alls kunde försvara sitt handlingsätt.

1 Vad svarade han?

Fanny Att jag var tokig, att jag var en farlig galning, att man skulle ta betäckning, och han ropade på hjälp, rädd som en kruka.

1 Och då sköt ni?

Fanny Ja.

1 Beklagar ni att han klarade sig?

Fanny Naturligtvis. Men han fick åtminstone betydande men. Jag vet att ett skott tog i skuldran. Lyckades jag träffa ryggraden? Blir han paralyserad? Kommer han att plågas resten av sitt liv?

1 Lyckligtvis kommer han att återhämta sig.

Fanny Säg som det är. Det kommer att ta år.

1 Ni har lyckligtvis inte lyckats döda honom, och det är huvudsaken.

Fanny Som vad kommer han att leva vidare? Som ett vårdpaket? Som en mumie som hela tiden måste stoppas upp med mera droger?

Felix Jag tar över förhöret härifrån, kamrat Sverdlov.

Fanny Felix Dzerzjinskij i egen låg person, Rysslands främsta fördärvare!

Felix Fröken Kaplan, ni vet att ni kommer att bli skjuten för det här. Men ni kan ha en chans till mildare straff, om ni berättar på vems uppdrag ni har gjort vad ni har gjort.

Fanny På mitt eget.

Felix Ert alldeles egna initiativ? Inget parti som ligger bakom? Inga initierade i era planer?

Fanny Lenin har förintat Ryssland och omvandlat det till en terroriststat, och hans främsta medbrottsling är ni, som nu systematiskt avrättar alla oppositionella, från tsaren och hans oskyldiga familj av bara damer och sjuklingar till den stora massan av bedragna kulaker och bönder. Jag bestämde mig för att ensam ge honom hans lön då ingen annan gjorde det.

Felix Och ni vill inbilla oss att ingen annan var inblandad?

Fanny Jag hade skäl tillräckligt. Man har alltid misshandlat mig. Jag har suttit nio år i Sibirien. Jag hyllade Lenin tills han gjorde upp med tyskarna och störtade den demokratiska regeringen. Nu har han gjort Ryssland till en mördarregim. Det är en större ära att få bli en av dess offer än att ha någon del i den regimen.

Felix Vad hade ni att göra med de Vänstra Socialistrevolutionärerna?

Fanny Ingenting, men deras regering var mera laglig än er.

Felix Vad har ni haft för samröre med andra kontrarevolutionära klickbildningar och personer som generalerna Koltjak och Judenitj, den brittiska beskickningen och en viss Sidney Reilly, som vi vet att finns i landet, antingen i Moskva eller Petrograd?

Fanny Ingenting.

Felix Ni förnekar alltså allt utom ert brott.

Fanny Det var inget brott. Det var ett heroiskt välgärningsförsök. Det var ett nödvändigt kirurgiskt ingrepp för att avlägsna en elakartad politisk cancersvulst, som tyvärr inte lyckades.

Felix Då kan vi tyvärr inte hjälpa er, Fanny Kaplan. Ni blir avrättad.

Fanny Mer än halva befolkningen är emot er. Ni får ett fasligt sjå om ni skall avrätta dem alla.

Felix Vi håller på så länge det är nödvändigt. För ut henne! (*Fanny reser sig och omhändertas av vakter som för bort henne.*)

Felix Hon har rätt. Det blir ett fasligt sjå. – För in nästa fånge.

(*En vakt ger ett tecken, en annan vakt går ut, och två andra vakter kommer in med Bruce Lockhart.*)

Lockhart Betyder en diplomats immunitet ingenting längre för ert nya statssystem?

Felix Ni är bara här för förhör. Om ni samarbetar och inte undanhåller något kan ni bli fri genast.

Lockhart Vad vill ni veta?

Felix Allt vad ni vet om den stora konspirationen mot regeringen, framför allt vad ni vet om Fanny Kaplan och Sidney Reilly.

Lockhart Det enda någon vet om Fanny Kaplan är att hon agerade helt på egen hand. Det har ni väl fått veta från alla andra också?

Felix Och er landsman Sidney Reilly?

Lockhart Han har ingenting med vår brittiska beskickning att göra.

Felix Det var inte min fråga. Min fråga är vad ni vet om honom och den konspiration mot regeringen som han tycks vara en nyckelman i.

Lockhart Ingenting.

Felix Var finns han idag?

Lockhart Det vet han bara själv.

Felix Försök inte. Ni döljer vad ni vet.

Lockhart Ingen vet något om honom. Ni tvingade honom under jorden från början. Troligen lever under falska namn och identiteter, och dem känner inte jag till. Ni kan inte beskylla mig för att ni inte kommer åt honom närt jag själv inte kommer åt honom.

Felix Han är en beryktad spion. Vad var hans uppdrag här? Varför är han här? Varför kom han till Ryssland när han vet att bara livsfara väntar honom?

Lockhart För att han egentligen är ryss. Han kommer ju från Odessa.

Felix Herr Lockhart, jag vet att ni vet allt om honom som vi vill veta. Ni kan dölja vad ni vet på egen risk, men er konspiration är vid det här laget känd och håller på att nystas upp. Ni ska veta att vi inte skyr några betänkligheter i att gå hur långt som helst. Vi struntar fullkomligt i er diplomatiska immunitet, då den bara är en mask för er subversiva spionverksamhet. Det måste vi göra, då staten är i fara.

Lockhart Jag har märkt att ni är precis lika desperata som Frankrike under skräckväldets tid. Inser ni inte att ni kan få hela världen emot er?

Felix Gör er inte löjlig. Vill ni få oss att skratta? Det räcker med att vi har Koltjak i Sibirien, Judenitj i Jaroslavl, Berzin med sina letter och er löjlige brittiska invasionsstyrka i Arkangelsk emot oss för att vi skall vara tillräckligt motiverade att ta hela världen på våra horn och metodiskt eliminera allt motstånd med koncentration på den inre fienden, där allt ont börjar.

Lockhart Jag har märkt att ni både här och i Petrograd inlett summariska rättegångar och avrättningar på över hundra personer om dagen.

Felix Vi har bara börjat.

Lockhart Och tror ni att ni kan besegra allt motstånd mot er ondska på det sättet? Tvärtom, med att accelerera er grymhet och ondska förbittrar ni bara motståndet och stålsätter det. Ingenting har så vänt hela världen emot er som er avskyvärda avrättning av hela tsarfamiljen, där de flesta var oskyldiga kvinnor.

Felix Vem bryr sig? Det var bara en markering och en varning. Kalla det terror om ni vill. Huvudsaken är att den är effektiv. Är den inte tillräckligt effektiv är det bara att öka trycket.

Lockhart Kan ni göra ert avskyvärda terrortryck värre än det redan är?

Felix Ni glömmer att vår regering har makten. Det är mycket lätt för oss att strypa tillgången till spannmål och livsmedel för hela befolkningen. Om terror och grymhet inte hjälper blir nästa steg att svälta befolkningen till tystnad.

Lockhart (bedövad) Er överlagda omänsklighet överträffar därmed Napoleons och kan bara jämföras med turkars, asiaters och mongolers.

Felix Jag släpper er fri, Bruce Lockhart, så att ni kan varna Sidney Reilly och hans vänner och upplysa era konspiratörer om att vi inte tvekar inför att gå hur långt som helst.

Lockhart Är det värt det? Är någon makt värd offret av all mänsklighet?

Felix Det får vi se. Vi ser det mest som ett experiment.

Lockhart Ni får aldrig fast Sidney Reilly. Han kommer alltid att gäcka er, och de konspiratörer ni talar om kommer alltid att finnas kvar hur många ni än avlivar. Var

det Leo Tolstoj som sade, att kålmasken må äta av kålhuvudet, men kålmasken dör före kålhuvudet.

Felix Farväl, Brice Lockhart. Vi ses igen. Detta var bara en föraning om vad som väntar er. (*till vakterna*) För ut honom.

(*Vakterna för ut Bruce Lockhart.*)

Nästa gång behåller vi honom.

Scen 3.

Savinkov Vi måste ha blivit förrådda. Det finns ingen annan förklaring.

Suvorin Men vem kan ha gjort det? Det finns ingen i vårt läger som vi inte kunnat lita på.

Savinkov Det finns bara en möjlighet – fransmännen. De har varit egensinniga och tagit risker från början och aldrig lyssnat på oss. Den franska beskickningen finns kvar, men den brittiska är upplöst, och Bruce Lockhart sitter nu i isoleringscell.

Grammatikov Vi får säkert veta mera när Reilly kommer.

Tjuberskij Här är han nu. (*Sid kommer in något härjad men i form.*)

Grammatikov Tack och lov att du ännu är på fri fot! Hur bär du dig åt? Hela Ryssland bedriver klappjakt på dig.

Sid Jag är ledsen, mina vänner, men spelet är över. Våra motspelare spelar med alltför ojusta metoder för att ärligheten mer skall ha någon chans. Vi måste alla gå under jorden och helst lämna landet, tills vidare.

Grammatikov Hur tänker du ta dig ut? Det är långt från Moskva till närmaste gräns.

Suvorin Petrograd är enda möjligheten. Det går smuggeltrafik till Finland och Sverige.

Savinkov Om man inte vill riskera livet för att ta sig in till Denikins linjer i Ukraina eller Koltjaks linjer i Sibirien.

Grammatikov Ger du upp, Sid? Tror du inte de kan lyckas?

Sid Så länge tsarfamiljen levde kunde de lyckas. Koltjak kom för sent fram till Jekaterinburg. I och med den omänskliga massakern på hela tsarfamiljen med läkare och sköterskor har bolsjevikerna visat sitt verkliga ansikte. De är tyvärr i stånd till vilka omänskliga överdrifter som helst i den rena ondskans riktning. De har satt ondskan i system, och vi har bara sett början. Jag hann träffa Bruce Lockhart innan han arresterades andra gången. Han berättade för mig, att Felix Dzerzjinskij tagit honom på rundtur i sin Rolls-Royce bara för att visa honom alla de pågående och färdiga massakrerna av så kallade misstänkta oppositionella. Det låg lik överallt och ofta i drivor. De producerar lik snabbare än de kan göra sig av med dem, och ändå är läget i Moskva oskyldigt i jämförelse med vad som pågår i Petrograd, där folk avsiktligt utsätts för svält genom strypta mat- och spannmålsleveranser bara för att kväva all opposition. Detta har lett till öppen kannibalism, vilket bolsjevikerna passivt uppmuntrar och överlämnar befolkningen åt genom att vägra dem mat. För att få mat över huvud taget måste man köa i dagar. Naturligtvis är kommunistpartiets medlemmar undantagna från sådana obehag. Ryssland har utrotat den gamla härskande klassen av sund ekonomi, stabilitet, liberalism och god stil och smak för att ersätta den med en ny överklass av omänskligt grymma och barbariska huliganer och cyniska gangsters som bara tänker på sig själva och struntar fullkomligt i allt människovärde.

Tjuberskij Finns det hopp för Bruce Lockhart?

Sid Bara om han utväxlas mot andra fängslade bolsjevikar vid ryska ambassaden i London. Han har satts i isoleringscell och lär sitta där så länge han är kvar i Ryssland eller i livet. Jag ville erbjuda mig att ta hans plats, men jag avråddes. Då hade sannolikt både han och jag blivit skjutna. Fanny Kaplan sköts omedelbart

efter summariska förhör. Ingen av oss kan räkna med någon bättre behandling, om vi åker fast.

Savinkov Vem förrådde oss? Var det fransmännen?

Sid Sannolikt den franske journalisten René Marchand, Figaros korrespondent i Moskva. Fransmännen var alltför ivriga och lösmynta och förstod inte vitsen med diskretion inför störtandet av bolsjevikregeringen.

Tjuberskij Varför misslyckades attentatet mot Lenin?

Sid Fanny Kaplan ville byta ord med honom innan hon sköt honom. Det räddade hans liv, men hennes tre skott gav honom men för livet.

Savinkov Kvinnor missar alltid poängen med att prata för mycket.

Sid Jag beklagar, mina herrar, att vi måste ge tappt, men vi måste ta betäckning mot den röda terrorn. Deras konsekventa övertramp gör det omöjligt att tävla med dem. I stället för *fair play* handlar det nu bara om att överleva. Var och en får klara sig själv. Det är min sista dagorder.

Savinkov Vi kan komma tillbaka när terrorn förbrukat sig och Lenin är död.

Sid Om det inte blir ännu värre då. Hittills har bolsjevikerna bara gått från *bad to worse*, och de överträffar sig själva hela tiden.

Grammatikov Tror du Denikin, Judenitj och Koltjak har någon chans?

Sid Knappast Judenitj. Denikin har stött på det problemet att kosackerna bara vill slåss för honom om de får bli självständiga. Möjligen Koltjak i Sibirien. Han är yngst och bäst och har kommit längst och gjort mest, men han kan aldrig förlåta sig själv att han inte hann fram i tid till Jekaterinburg för att förhindra massakern på tsarens familj. Alla sina segrar betecknade han som små inför det nederlaget.

Suvorin Lycka till, Sid. Du klarar dig alltid, och vi fortsätter att följa dig.

Sid Vi fortsätter underhålla kontakten utomlands, och en dag, det lovar jag er, skall vi lyckas rädda Ryssland från detta nya omänsklighetens barbari.

Savinkov Det blir en uppgift för hela världen, för bolsjevikerna ser det som sin heliga mission att sprida sin diktatur över hela världen.

Grammatikov Tiderna har med ens blivit så mörka att det blir svårt att tro på ljusare tider.

Tjuberskij Ändå var vi så här nära (*visar ett minimalt mellanrum mellan tummen och pekfingret*) att lyckas. Det hade gått, om inte den där fransmannen hade sladdrat.

Savinkov Vi försöker igen. Så enkelt är det.

Sid Ja, så enkelt är det. Lycka till, kamrater.

Grammatikov Och bättre lycka nästa gång.

(*Gänget upplöses.*)

PAUS

Akt IV scen 1. En pub i London. Freden firas universellt.

Bruce Kriget är slut, alla firar och deltar i universell glädjehysteri, men du verkar inte glad, Sid.

Sid Jag borde inte vara här.

Bruce Men du är här.

Sid Jag har ett oavslutat kapitel i Ryssland.

Bruce Far inte tillbaka, Sid.

Sid Vad kan hindra mig?

Bruce Förnuftet borde hindra dig.

Sid Du slipper, Bruce, för du är underordnad och har dina order att följa. Du har annat att göra. Jag har inget annat att göra.

Bruce Vad kan du göra? Den nya makten i Ryssland är absolut, och all opposition utrotas kategoriskt och systematiskt. Den värsta ondska som världen har sett håller på att växa fram där som satt hela landet under struptyglar. Man kan inte leva där längre som människa. Monstren har tagit över och låter bara monster leva.

Sid Just därför måste vi vräka omkull den monsterstaten och eliminera den innan den blir värre och infekterar och sprider sig över hela världen. Ju längre bolsjevikdiktaturen får fortsätta, desto värre blir den och desto mörkare och omänskligare dess terror.

Bruce Vad kan du göra?

Sid Det finns fortfarande ett oppositionellt nätverk spritt över hela Ryssland. Savinkov står i ständig kontakt med dem, och Grammatikov vill ha mig tillbaka. Jag behövs där, Bruce. Vi var en hårsman från att lyckas med att omkullkasta bolsjevikerna i somras, och vi hade lyckats, om inte den där förbannade franska reportern förrått oss.

Bruce René Marchand. Han skröt om saken när han kom hem till Frankrike. Han leder femtekolonnarna där och Frankrikes kommunistparti.

Sid Han visste inte vad han gjorde. Alla dessa naiva kommunistidealister väntar ett förskräckligt uppvaknande i form av rättegångar och arkebuseringar. Varje diktatur innebär bara död och undergång för folket och nationen. Jag kan inte fatta hur någon kan misslyckas med att fatta att inse det och hur de kan falla för kommunismens dödsfälla.

Bruce Och den fällan är du beredd att gå i själv.

Sid Vad menar du?

Bruce Hur vet du och Savinkov, att trusten där i Ryssland som försöker locka er dit inte är *agents provocateurs* som spelar ett elakt spel för att locka er i fällan?

Sid Vi kan inte svika oppositionen i Ryssland, Bruce, inte så länge den finns kvar. Den har rätt att leva, och diktaturen där har inget existensberättigande. Ingen terror har det, och den är bara terror.

Bruce Men den är listig och skyr inga medel. Jag tror tiden har bättre möjligheter att bota den än nya riskabla försök inifrån.

Sid Så du är beredd att låta den vara och passivt låta dess terror passera med armarna i kors och inte göra någonting åt saken? Ändå har du sett deras terror med egna ögon. Du har sett de obegravda resultaten av deras öppna massakrer. Du har sett uthungrade människomassor slåss om människokött i Petrograd. Du har sett det folks nöd som dess herrar avsiktligt låter svälta ihjäl. Och du är beredd att låta dem hålla på?

Bruce Jag är orolig för dig, Sid. Don Quijote hade större succé än vad du har i Ryssland.

Sid Jag känner ansvar, Bruce. Jag ser hur den nya terrordiktaturen växer och förkovras och urartar i ett nytt omänskligt samhälle där allt individuellt initiativ och människovärde förkvävs och förtrampas och reduceras till ingenting och långsamt men säkert utrotas, där all yttrandefrihet och tryckfrihet försvinner och elimineras medan robotar tar över samhället utan hjärta och utan tanke på något annat än behållandet av den egoistiska makten för egna intressen. Jag kan inte gå med på ett sådant samhälle eller en värld där det tillåts existera. Jag måste reagera med alla medel. Även en personlig protest med martyrdöd är bättre än ingenting.

Bruce Jag kan inte hjälpa dig, Sid. Vi klarade oss fint och gjorde succé och underverk så länge det var krig, men nu börjar freden, och folk vill bara glömma allt vad krig heter. Försök du också.

Sid Jag kan inte glömma Ryssland. Där pågår ett krig mot all humanitet och mänsklighet. Jag måste försvara mänsklighetens offer.

Bruce Jag bjuder en omgång till. Försök fira freden, åtminstone för syns skull, åtminstone idag.

Sid Okey, Bruce, om jag får bjuda på nästa omgång.

Bruce Så ska det låta. *(ger ett tecken, och de får nya glas. Sid får syn på någon.)* Du ser ut som om någon gått igen.

Sid Det är värre än så. Hon är levande.

Bruce Din hustru?

(Lily har sett honom och kommer upp till dem.)

Lily Du har blivit äldre, Sid.

Sid Det kan man inte säga om dig. *(reser sig)* Det här är Ethel Voynich, Bruce, förr i tiden känd som Lily Boole, min första kärlek, som gjorde mig till irländare.

Bruce *(reser sig)* Den berömda författarinnan?

Lily Berömmelsen varade bara en bok. Jag hoppas du ursäktar mig, Sid

Sid För vad?

Lily För att jag skrev en bok om dig.

Sid Den var inte om mig. Den var inte ens om vår förälskelse. Du utelämnade allt det väsentliga.

Lily Det gör alla böcker.

Bruce *(har pejlat situationen)* Jag tror ni har mycket att tala om. Vi kan fortsätta en annan dag. *(med ett varnande finger)* Res inte till Ryssland, Sid. *(går)*

Lily *(ensam med Sid, de sätter sig småningom ner igen)* Tänker du verkligen fara tillbaka?

Sid Jag måste.

Lily Varför?

Sid Oavslutade affärer.

Lily Du kan inte rädda det gamla Ryssland, Sid. Tsarfamiljen är utplånad.

Sid Men jag kan avstyra den monsterstat som håller på att bildas i stället.

Lily Hela världsordningen är förlorad, Sid. Det är bara för de goda att försöka överleva ändå fastän den går åt helvete.

Sid Det går inte om den går åt helvete.

Lily Kan du hindra den?

Sid Det är värt ett försök.

Lily Alla goda ryssar har lämnat Ryssland. Det finns inga kvar, och de som fanns kvar har likviderats eller förpassats till fånglägrens totala glömskas eviga natt.

Sid Fler än jag vill återvända för att göra något åt saken.

Lily Som?

Sid Boris Savinkov.

Lily Han är en otillräknelig sprutnarkoman.

Sid Han har inte gett upp för det.

Lily *(tar hans hand)* Kom tillbaka, Sid. Kom tillbaka till världen. Kom tillbaka till verkligheten. Kom tillbaka till kärleken. Kom tillbaka till mig.

Sid Är du inte gift längre?

Lily Mitt äktenskap blev bara en av många episoder. Han är i Polen nu i full färd med att organisera dess nya stat tillsammans med Pilsudski.

Sid Paderewski är väl också där och härjar.

Lily Ja, de samarbetar. Men det är en ny och hård värld, Sid, där nya diktaturer växer upp som i drivhus. De är ännu bara drivhusplantor, men de kommer att krossa alla glashus. Vi har ingenting längre i den världen att göra.

Sid Är inte den ryska diktaturen mer än nog? Vilka fler väntar du dig?

Lily Det bildas både extremhögrar och extremvänstrar överallt, Tyskland, Italien, Ungern, Spanien, överallt i östeuropa, det är bara nordvästra Europa och Frankrike som är utom all fara, men till och med Frankrike är labilt.

Sid Där finns de flesta ryska emigranterna och de få armenier som överlevde det turkiska folkmordet.

Lily Ja, de finns alla där.
Sid Känner du dem?
Lily Många av dem.
Sid Jag skulle gärna bekanta mig närmare med dem. Kan du öppna dörrar för mig?
Lily Jag planerar att flytta till New York. Där kan man agera friast, och där har inte kriget lämnat ruiner och öppna sår efter sig, och där är demokratin utom all fara.
Sid Är den inte det i England?
Lily Nästa krig blir värre, Sid, i synnerhet för England.
Sid Du var alltid obehagligt profetisk av dig.
Lily Tyvärr är det naturligt för mig. Det man vet bara vet man.
Sid Kom med mig till Paris.
Lily Gärna det, Sid.
Sid Du måste träffa Savinkov.
Lily Jag ser det som en missionsresa i så fall. Min mission blir att övertala er båda till att inte återvända till Ryssland.
Sid Risken är att du åstadkommer motsatsen. Vi kan inte glömma det.
Lily Det förstår jag nog. Men minnen är bara ljuva som minnen. Verkligheten förstör dem.
Sid Kom, Lily.
Lily Vart då?
Sid Hem till mig.
(Han reser sig, och hon följer med honom ut.)

Scen 2. Paris.

Savinkov Nå, herr Churchill, hur försvarar ni alla era misslyckanden?
Sid Du talar till Storbritanniens krigsminister, Boris.
Savinkov Jag struntar i alla hans misslyckanden på hemmaplan. Det är Storbritanniens misslyckade insatser för att rädda Ryssland som jag har rätt att ställa honom mot väggen för i egenskap av Kerenskijministärens krigsminister.
Churchill Han har rätt att ställa oss till svars, Sidney. Vi *har* misslyckats genom otillräckliga insatser. Hade jag fått bestämma hade insatserna varit mera massiva och helst från flera fronter och inte bara det ynkliga missgreppet i Arkangelsk. Allt jag kan säga är att vi gör vad vi kan. Vi hoppades på framgångar från söder genom Denikin, men han dras med samma problem som Judenitj och Koltjak. Varför är motståndet mot bolsjevikerna så hopplöst splittrat och desorganiserat? Ni verkar ju allesammans bara intresserade av att kiva inbördes. Vad gör ni själv, krigsminister Savinkov, för att rädda ert hemland?
Savinkov Problemet, herr före detta marinminister, är att vi sitter i samma båt. Jag lydde under en kapten Kerenskij som helt enkelt styrde fel och trodde på vrakplundrareldarna i stormnatten. Hans oskuld förledde honom till att tro att bolsjevikerna var mänskliga. De tog oss alla med överraskning med att inte vara det. Som all tillspetsad ondska är de dessutom utrustade med en djävulsk intelligens och slug beräkningsförmåga som visat sig svår att överlista. Koltjak är den enda av våra betrodda generaler som visat sig kunna mäta sig i grymhet med kommunisterna. Han behärskar hela Sibirien, som dock bara är en ödemark och vildmark, medan bolsjevikerna håller alla städer i det europeiska Ryssland i ett oförsonligt järngrepp av terror, mot vilken själva Koltjak är maktlös som en pygmé mot gorillor. Hans titel av riksföreståndare är fullständigt tom och värdelös i och med att tsarfamiljen likviderades. Det är den tomheten, centralmaktens totala kollaps, Rysslands hjärta sedan 300 år, förlusten av dess innersta kärnfamilj, som är ett så astronomiskt tomt svart hål att alla arméer mot bolsjevikerna i norr, i söder, i öster och i väster står

maktlösa. Vi trodde att hjälp utifrån skulle hjälpa upp saken, men den var bara ännu mera otillräcklig.

Churchill Jag är rädd att vi inte kan göra mer. Som jag ser det står Rysslands hopp till er, krigsminister Savinkov, och er vän Reilly här.

Sid Koltjak ger inte upp, och vi ger inte upp. Berätta om din plan, Boris.

Savinkov Oppositionen i Ryssland finns kvar. Den behöver bara organiseras. Det är det vi arbetar på. Vi har kontakter. Många av dem sköts från New York, varför jag måste resa dit och odla dem. Tyvärr har England gjort sig omöjligt i bolsjevikernas ögon genom det misslyckade försöket i Arkangelsk, men amerikanarna har kontakt med bolsjevikerna. Där finns en öppning och möjlighet. De mest inflytelserika emigranterna finns också i Amerika ledda av storfurst Alexander Mikhailovitj, tsarens kusin. Här i Paris går de bara under i nostalgi, dekadens och uppgivenhet.

Churchill Vad kan ni göra från Amerika?

Savinkov En återupprättelse av Ryssland måste genomföras drastiskt genom ett bestämt dråpslag direkt mot hjärtat av dess kräftsjuka, själva politbyrån i det kommunistiska partiet. Därvidlag är jag och Sidney Reilly överens. Vi måste sikta direkt mot toppen, skjuta huvudet av kaptenen och oskadliggöra hela ledarskapet.

Churchill Lenin lär vara sjuk och satt ur spel. Menar ni Trotskij och Dzerzjinskij? Er drake har många huvuden.

Savinkov Vi planerar en oblodig kupp.

Churchill Och hur sjutton skall en sådan gå till?

Savinkov Den är bara på planeringsstadiet än så länge, men om bara oppositionen i Ryssland ställer upp och är redo att backa upp oss, kan vi ännu vända skeppsbrottet på rätt köl igen.

Churchill Är han realistisk, Sidney?

Sid Jag hoppas det och vill gärna tro det. Vi får se i Amerika.

Churchill Då kan jag bara önska er lycka till. Naturligtvis backar Downing Street upp er fullständigt, kollega Savinkov. Genom Reilly här står vi i fortlöpande kontakt. Ni behöver bara önska er vad ni behöver, och vi kan leverera på kort notis.

Savinkov Det tackar vi för, kollega. England har alltid varit Rysslands bästa vän.

Sid Hur är det Kerenskij brukar säga? Det är bara en tidsfråga hur länge bolsjevikerna kan stå för sina absurda lögnar. Det är bara att vänta ut deras platta fall.

Savinkov Men vi orkar inte vänta. Är frukten rutten, så är det bara att kasta bort den, eller hur?

Churchill En omgång whisky, mina herrar?

(De accepterar en omgång.)

Scen 3. London.

Caryll Res inte till Ryssland, Sid.

Sid Inte du också.

Caryll Jag har sett hur du kommer att sluta där.

Sid Problemet med dina visioner, Caryll, är att de är aldrig konkreta. De kan betyda vad som helst, precis som Nostradamus profetior.

Caryll Jag vet vad jag vet, Sid, och jag vill inte förlora dig. Mänskligheten har inte råd att förlora dig.

Sid Tillmäter du mig någon sorts messiansk betydelse?

Caryll Din kunskap om mänskligheten och framför allt om Ryssland är ett ovärderligt ansvar. Du kan bättre sköta det ansvaret utanför Ryssland.

Sid Om jag inte återvänder till Ryssland sviker jag det ansvaret.

Caryll Tvärtom, du berövas det med våld.

Sid Har du sett det?

Caryll Man behöver inte se det för att förstå det av sig själv. Du vet hur de gör i Ryssland. De är specialister på att få människor att försvinna spårlöst. De mördar inte utan att utplåna alla spår efter alla lik.

Sid Jag kan inte förhålla mig likgiltig till Rysslands öde och ställa mig utanför det. Savinkov far också tillbaka.

Caryll I ett anfall av självdestruktiv fanatism.

Sid Han skulle inte göra det om han inte visste hur han kunde få allting att vända sig.

Caryll Ni vet varken vad ni ger er in på eller vad ni gör. Ni är människor och mänskliga som sådana, men varelsena som tagit makten i Ryssland är inte människor och inte mänskliga utan lömska redskap för den gruvligaste ondska som världen någonsin har sett – överkvalificerad beräknande ondska.

Sid Som måste åtgärdas. Om den inte åtgärdas kan det dröja 70 år innan den förbrukat sig själv. Jag kan inte låta Ryssland gå under, Caryll. Det är och förblir mitt enda fosterland.

Caryll Du förgör dig själv.

Sid Inte så länge jag lever.

Caryll Du riskerar världen och ditt ansvar på ett svagt och okänt kort.

Sid Jag har ingenting att förlora.

Caryll Men vi som känner dig och älskar dig vill inte förlora dig.

Sid Du låter som alla mina avlagda hustrur.

Caryll Hur många har du haft egentligen?

Sid Bara två lagliga, båda var olyckliga misstag, och båda är jag gift med fortfarande.

Caryll Margaret var här i London och ställde till det och krävde dig tillbaka från Utrikesministeriet.

Sid Jag vet. Jag fick betala henne tio tusen pund och hota med ytterligare åtgärder för att få henne tillbaka till Bryssel.

Caryll Vem var först, hon eller Nadine?

Sid Margaret var först. Jag försökte skilja mig, men hon ville inte. Vi fick arrangera en ambulansolycka i Rumänien för att få ett falskt dödsintyg för henne, så att jag kunde gifta mig med Nadine.

Caryll Var hon inte gift redan?

Sid Jo. Vi fick övertala maken att skilja sig, men det gick.

Caryll Var det världskriget som skilde er åt?

Sid Hon tvingades emigrera. Jag tvingades återvända till Ryssland. Hade vi lyckats hade hon kunnat komma tillbaka. När jag nu återuppsökte henne i New York hade vi inte setts på två och ett halvt år. Det var inte ett lyckligt återseende. Naturligtvis hade vi båda bedragit varandra.

Caryll Hur många andra har du bedragit dina hustrur med?

Sid Fråga mig inte. Alla och ingen. De dras till mig för att jag aldrig kan göra någon kvinna illa, och jag har inga barn. När bolsjevikerna arresterade alla som de trodde hade haft med mig att göra fick de fram åtta kvinnor som alla gjorde anspråk på att vara gifta med mig. Jag är rädd att de flesta avrättades, fastän de var fullkomligt oskyldiga.

Caryll Och det landet vill du ge en chans?

Sid Jag vill ge folket en chans att slippa partiet, och det är min skyldighet att göra det, om inte annat så mot min moder för mitt moderlands skull.

Caryll Du har aldrig sagt vad du egentligen hette.

Sid Jag tänker aldrig säga det heller. Det är det enda sättet jag kan beskydda mina eventuella släktingar.

Caryll Men din moder och syster är döda.

Sid Men inte namnet. Låt det leva i fred.
 Caryll Låt dig själv leva i fred. Låt Ryssland leva i fred. Lämna Ryssland i fred.
 Sid (rasande) Att lämna ett sådant parti i fred någonsin är att göra sig medskyldig till de värsta brotten i mänsklighetens historia!
 Caryll Och du vill hellre sälla dig till offren än leva.
 Sid Om det finns någon mänsklig skyldighet som överglänser alla andra, så är det att vara solidarisk med alla mänsklighetens offer.
 Caryll Som Jesus och Napoleon.
 Sid Och Churchill.
 Caryll Du litar på honom?
 Sid Jag litar på en vän tills han förråder mig. Ingen vän har hittills förrått mig, och så länge kan heller jag aldrig förråda någon av dem, allra minst Savinkov.
 Caryll Ditt öde är ditt öde, och jag är tacksam för att åtminstone ha fått någon del i det.
 Sid Kom, Caryll. Låt mig få glömma mig i ditt långa rika röda hårsvall och sjunka in i din kärlek under all min bitterhets ymnigaste tårar, i ett fåfängt försök att få återfinna någon kärlek i denna alltmera kärlekslösa värld.
 Caryll Mitt hår är min enda rikedom och symbolen för den eviga kärlek jag alltid kommer att hysa för dig. Jag är din för alltid, Sid.
 Sid Det är det enda jag begär av dig – att få ha någon att kunna älska ända in i evigheten, om all min kärlek här i detta livet med ens skulle klippas av.
 Caryll Jag är din, Sid, och jag kommer aldrig att tillhöra någon annan.
 Sid Kom då, min vän, och låt oss vara tillsammans. *(De sjunker ihop på sängen.)*

Scen 4. Underrättelsetjänstens kontor.

Cumming Tror du jag tycker det här är roligt?
 Sid Jag frågar dig bara: är det rättvist?
 Cumming Retorisk fråga och ledande dessutom. Naturligtvis inte.
 Sid Då har jag rätt att be om en förklaring till avslaget på min begäran.
 Cumming Du är vår bästa agent, Sid, utan jämförelse.
 Sid Så vad är då problemet?
 Cumming Problemet är att du är *för* bra. Du har gjort dig så berömd att ditt porträtt finns tillgängligt över hela Ryssland som dess samhälles fiende nummer ett. Du kan inte längre dölja dig under antagna identiteter. Och så är det det här med ditt privatliv.
 Sid Vad är det med mitt privatliv?
 Cumming Du har två fruar i livet. Du är bigamist, även om du har den ena i New York och den andra i Bryssel. När din fru från Bryssel dök upp här och krävde att vi producerade dig tog hon oss med överraskning då vi bara kände till din andra hustru i Amerika.
 Sid Därför lät du undersöka mig.
 Cumming När det framkom att du själv förnekade båda äktenskapen medan hur många andra fruar som helst skymtade i garderoben var det inget annat att göra än att lägga ner undersökningen, men ditt fall har väckt misstroende och misstankar. Det finns de som har skäl att hävda att du kan vara dubbelagent.
 Sid Tror du på det?
 Cumming Aldrig i livet, då jag vet att det inte är så. Men frågetecknen kring din person och ditt privatliv gör det omöjligt för mig att anta dig som heltidsanställd inom underrättelsetjänsten. Jag hoppas du kan förstå det.
 Sid Du hänvisar mig tillbaka till mitt öde, som jag såg en chans att slippa. En gång hemlös alltid hemlös.

Cumming Du kommer aldrig att sakna medel. Du är fri och kan acceptera och avstå från uppdrag som du vill.

Sid Med andra ord, du ger mig fria händer att koncentrera mig på Ryssland.

Cumming Världens svåraste uppgift. Jag rekommenderar den inte.

Sid Har du tagit del av Paul Dukes senaste rapporter?

Cumming Det var tack vare dig vi vågade skicka honom till Ryssland, och han hade tur som kom levande därifrån.

Sid Du förstår väl att jag inte har något val än att återvända dit? Och berövar du mig möjligheten till andra uppgifter är det det enda som återstår för mig att göra.

Cumming Jag beklagar, Sid, men beslutet var inte mitt eget. Och jag måste avråda från Ryssland. Låt raseriet härja färdigt först.

Sid De mördar vem som helst på öppen gata för blotta misstanken eller någons angiveri. De våldtar minderåriga kvinnor och barn och hävdar laglig rätt till det med *carte blanche* som medlemmar av partiet. De spärrar in folk i massceller utan tillgång till hygien där de får förgås i sjukdomar och svält om de inte har lyckan att bli hämtade för att bli arkebuserade. Officerer och kaptener, ingenjörer och akademiker torteras ihjäl och mördas så långsamt som möjligt. Du läste om sjöbefälet i Odessa som bands fast vid plankor som sedan bit för bit kördes in i ugnarna med huvudet sist. Och ett sådant samhälle, som överträffar alla den franska revolutionens och den spanska inkquisitionens fasor, ber du mig som pojke från Odessa att stillatigande låta frossa och hänge sig åt folkmord och förintelsen av en civilisation?

Cumming Det är ditt val, Sid.

Sid Du erkänner att jag inte har något val.

Cumming Savinkov är narkoman, Sid. Han är inte mycket att satsa på.

Sid Han är ändå människa och vill bota den absoluta ondskan med något gott, och han har möjlighet och resurser.

Cumming Vi backar dig vad du än gör, Sid, men vi måste hålla oss utan ansvar.

Sid Det är rätt. Lägg ansvaret på mig och Savinkov. Går vi under slipper ni det ansvaret också.

Cumming Det var allt, Sid. (*Sid reser sig helt sonika och lämnar.*).

Det var mitt livs svåraste intervju. Vår bästa agent måste vi lämna helt utan skydd mot världens lömskaste vargar.

Akt V scen 1. Prag, Chapeau Rouge.

Sid Berätta för Bruce om dina planer, Boris. Han blir säkert imponerad.

Savinkov Jag tror inte han blir mera imponerad än du.

Bruce Vad har han för planer?

Sid Han menar att han skall ge sig åt bolsjevikerna och förklara sig vara ångerfull och botfärdig, så att de förlåter honom och tar honom till nåder, så att han sedan kan ta befälet över Trusten i Moskva och över hela Ryssland.

Bruce Är han alldeles vansinnig?

Sid Det var precis min reaktion också.

Bruce Är det sant, Boris Savinkov?

Savinkov Ni är klentrogna. Ni tror inte på mig. Men faktum är att det är den enda plan som skulle kunna fungera.

Bruce Du är väl inte dummare, Boris Savinkov, än att du måste förstå, att om du återvänder till Ryssland som dig själv och överlämnar dig åt bolsjevikerna, så är det första de gör att skjuta dig?

Sid Det är det han tror att de är för godhjärtade för att kunna göra.

Bruce Förklara dig, Boris. Säg att du skämtar. Eller har drogerna tagit överhanden och kontrollen över både ditt liv och ditt förstånd?

Savinkov De kommer inte genast att skjuta mig. Jag kommer att arresteras, och jag kommer att ställas inför rätta, och troligen kommer jag att dömas till döden, men när jag då förklarar min ångervilja och att jag vill bli en god bolsjevik blir jag benådad. Därmed får jag alla medborgerliga rättigheter som sovjetisk medborgare och kan börja agera ostört och ägna mig åt Trusten och dess gradvisa övertagande av makten.

Bruce Och du tror att en sådan vild och fantastisk plan kan fungera?

Savinkov Det är vår enda och sista möjlighet. Vi kan inte göra något längre för Ryssland utifrån. Vi måste in och börja agera där. Sid och jag är de enda som ännu är kvalificerade att kunna åstadkomma något mot bolsjevikerna, men utanför Ryssland är vi medellösa. Till och med våra ekonomiska resurser har tagit slut. Tjeckerna stöder oss här i Prag, men inte ens de vill längre ge oss pengar utan att de får se något resultat. Resultat kan vi endast åstadkomma inne i Ryssland.

Bruce Är du med på detta, Sid?

Sid Jag är inte övertygad. Planen är genial men opålitlig. Det finns inga garantier, inga försäkringar, det är ett rent hasardspel. allt kan gå fel från början, och vi kan inte ens vara säkra på Trusten och dess möjligheter.

Bruce Vad är denna 'Trust' för något?

Sid Det trodde jag du visste som verksam i underrättelsetjänsten. De har försökt utforska den hela det senaste året, men de har inte kommit på det klara med om den är pålitlig eller inte. Du vet mera, Boris.

Savinkov Det är de oppositionellas hemliga organisation i Ryssland med försänkningar bland alla emigrantkretsar utomlands, främst i Östeuropa, Frankrike och Amerika. De har allting klart. De väntar bara på Sid och mig att komma tillbaka till Ryssland och börja leda dem.

Bruce Det att vi inte fått klarhet i hur pålitlig den är vittnar om något om dess opålitlighet. Hur vet ni att det inte bara är en fälla för att locka er tillbaka till Ryssland och få fast er?

Sid Det är det vi inte vet. Och det är den risken Boris vill ta.

Savinkov Vi har inget val, Bruce Lockhart. Det är vår sista chans. Detta är en möjlighet, en öppning och det enda vi har kvar att spela på. Om vi förlorar har vi åtminstone satsat på den sista möjligheten. Och vi har egentligen ingenting längre att förlora.

Bruce Så säger en färdigförbrukad narkoman som inte längre har något eget liv att tro på.

Savinkov Jag är inte någon färdig narkoman, Bruce Lockhart. Det är kommunistisk propaganda som ni har gått på. Att jag behöver morfin ibland beror på ett fysiskt lidande som jag haft sedan kriget. Har en människa inte rätt att dämpa sina smärtor, när de blir för outhärdliga? Du glömmer att jag var krigsminister under kriget och tvingades konfrontera den ryska revolutionens fasor på så nära håll att jag fick värre men för livet än någon invalid, och det är inte bara nerverna. Jag såg hur allting gick åt helvete, och jag var ansvarig för situationen men hade en viss Alexander Kerenskij över mig som premiärminister, som inte tillät mig agera som man borde ha gjort från början för att inte släppa fram bolsjevikterrorn, som ingenting annat är än det monstruösa barnet av en världskrigskatastrof och världens största imperiums traumatiska sammanbrott i barbari, anarki, kannibalism och apokalypsens alla fasor. Jag behöver mediciner för att kunna överleva vad egentligen ingen människa i Petrograd var funtad för att överleva när det hände, och morfin lindrar lidandet. Vill du förneka mig den rätten?

Bruce Låt oss glömma alla privata problem som din medicinering och Sids privatliv. Vad hände för resten med din tredje fru, Sid? Gifte du dig med henne? Blev du lyckligt skild till slut från Nadine? Vet din nya fru inte heller om att din första fru Margaret fortfarande är oskild? Nåväl, låt oss glömma alla futtigheter. Det är politik

detta handlar om. Vad får dig att tro, Boris Savinkov, att din fullständigt fantastiskt förryckta plan skulle kunna lyckas?

Savinkov Ändå har du själv bott i Ryssland och upplevat landet inifrån. Du borde känna det. Har du lärt dig så litet om det att du inte fattar att bara det otroliga är troligt i Ryssland? De är desperata. Bolsjevikerna har gjort sig omöjliga genom sin omänsklighet och terrorvälde. Folket är trötta på matbristen, kannibalismen, terrorn, massakrerna, skräcken och bristen på anständighet och trygghet. De vill ha den gamla ordningen tillbaka i vilken form som helst. Vi har ett astronomiskt vacuum att fylla, och bara vi kan göra det, jag och Sid. Jag har sagt till honom, att han kan vänta och avvakta och se vad som händer med mig. Om mina planer lyckas kan han komma efter. Därmed har vi satt i gång den utveckling som alla önskar.

Bruce Utom de makthavande i Kreml, som Lenin, Trotskij, Dzerzjinskij och andra folkmördare och förbrytare mot mänskligheten. Sid är efterlyst över hela Ryssland död eller levande som Sovjetunionens fiende nummer ett, och du är nummer två.

Savinkov De smälter om vi omfattar den bolsjevikiska ofelbarhetsprincipen och blir lyckliga ångerfulla partimedlemmar.

Bruce Och du menar att de skulle gå på den bluffen?

Savinkov De har redan gått på världens största självbedrägeri.

Bruce De enda som blir lurade, Boris Savinkov, är västvärlden. De kommer att se dig som en återfallsförbrytare och förrädare mot alla emigranternas och politiska flyktingars förlorade sak. Hela världen kommer att bli chockerad av att du faller till föga för bolsjevikerna.

Savinkov Låt dem tro det, så länge jag räddar Ryssland.

Bruce Och du, Sid, tror du det kan gå?

Sid Jag har försökt avråda Boris i ett halvår, men ingenting kan avhålla honom från att riskera sitt sista liv för sitt livs riskablaste vågspel.

Bruce Och om det går som han tror och han klarar inte bara livet men blir benådad, ämnar du då följa efter?

Sid Ja, i så fall kan ingenting avhålla mig från att ställa upp vid hans sida. Kan han så kan jag, och jag är skyldig att backa upp honom med allt jag har. Han är den enda som kan rädda Ryssland.

Savinkov Med din hjälp, Sid.

Sid Ja. Ensam kan ingen av oss göra det, men tillsammans kan vi utföra vilka världshistoriska mirakel som helst.

Bruce Ni är hopplösa fantaster båda två. Jag förmodar att det beror på att ni båda är ryssar. Jag beklagar, mina herrar, men jag måste hysa de ondaste farhågor för ert företag som den praktiska realist jag är.

Sid Du behöver inte delta. Underrättelsetjänsten ville ändå inte ge mig någon lön, så det är lika bra jag offrar mina sista resurser på vad som kan tyckas vara världens omöjligaste uppdrag, som dock även är dess mest angelägna.

Savinkov Det är på vårt ansvar, Bruce Lockhart. Lämna du ansvaret åt oss.

Bruce Även om jag inte kan tro på det, så önskar jag er lycka till, mina herrar. Ett glas slivovitj?

Savinkov Gärna det. Vi måste ju skåla för vår framgång och Rysslands frälsning.

Sid Det kan vi aldrig göra tillräckligt mycket.

(Bruce beställer in tre glas, och de fortsätter.)

Scen 2. Ljubljanka. Savinkov i cellen.

Savinkov Menar de verkligen allvar? Tänker de verkligen avrätta mig, eller är det bara ett spel för gallerierna? De kan inte mena allvar. Jag var ju ändå deras krigsminister under förra regeringen. Jag har gjort betydande insatser för mitt land, och jag överlämnade mig åt dem frivilligt. Nej, de har inte råd att offra en sådan propagandamöjlighet. Så är det nog. De har dömt mig till döden bara för att benåda mig och sedan använda mig som propagandanummer internationellt. Det var ju så det var tänkt från början. Bara därför gick jag med på att komma tillbaka till Ryssland. Bara jag blir fri kan jag sedan sätta i gång.

(Celldörren öppnas, och Felix Dzerzjinskij visar sig. Savinkov reser sig omedelbart.)

Ni? Vad vill ni här?

Felix Ni kan väl gissa? Ni är ju inte dum, Boris Savinkov. Säg inte att ni inte väntade mitt besök.

Savinkov Jag väntade mig vem som helst men inte er. Har ni kommit för att bekräfta min dödsdom eller för att förhöra mig? En sista intervju före döden kanske?

Felix Ni bara spelar teater som vanligt. Jag är här för att ge er fri.

Savinkov Fri?

Felix Ja, fri, Boris Savinkov. Ni är benådad. Ni blir belönad för er positiva samarbetsvilja. Partiet sluter er till sitt bröst. Er dödsdom har omvandlats till tio års fängelse, och när de ändå var i färd med att benåda er blir ni fri helt och hållet. Villkoret är naturligtvis att ni blir medlem av partiet. Kom inte och säg att ni väntade er något annat.

Savinkov Fri? Helt och hållet fri?

Felix Ja, så fri som man kan vara i Sovjetunionen. Dock måste ni stanna här på Ljubljanka. Det brukade vara Rysslands förnämsta lyxhotell i Moskva. Hotellrummen är fortfarande i ordning. Ni kan betrakta det som ert hem framöver.

Savinkov Och varför har jag då blivit benådad? Är jag inte längre betraktad som landsförrädare, fastän jag alltid motarbetat ert parti?

Felix Min, vän, ni har visat er kunna samarbeta. Partiet behöver er. Liksom den katolska kyrkan alltid välkomnar tillbaka en botfärdig syndare har partiet bara öppna armar att visa sådana som självmant bekänner att de gjort fel. Ni har ju blivit en av oss nu. Ni är en alldeles för viktig man för att partiet skulle kunna avstå er. Vi behöver er för vårt ansikte utåt. Hela världen och framför allt alla våra förrymda emigranter kommer med största intresse att läsa om hur ni kunnat återvända som en fri man till det nya Ryssland. Ni kan berätta för världen hur det ser ut här nu för tiden. Vi behåller ingen fånge fängslad i mer än tre år, och ni kan själv vittna om hur humant ni blivit behandlad med er benådning som kulmen, fastän ni gjort er skyldig till ett minst femårigt aktivt och väpnat landsförräderi. Ingen är så välkommen tillbaka som en förlorad son.

Savinkov Och det är inte bara ett spel för gallerierna, ett propagandanummer för syns skull, ett sätt att utnyttja mig för att få er sovjetstat allmänt erkänd? Jag är då verkligen fri och kan kommunicera med vem jag vill?

Felix Under rimlig övervakning förstås. Som jag sade, ni kan inte lämna Ljubljanka.

Savinkov Så är jag ändå fånge. På livstid?

Felix Ni är vår mest privilegierade fånge. Vi kommer att ge er möjlighet att korrespondera med omvärlden, under överseende förstås.

Savinkov Betyder det censur?

Felix Ni får skriva precis vad ni vill till vem ni vill, men vi vill naturligtvis ha ett ord med i korrespondensen.

Savinkov Jag förstår inte vad ni menar. Är jag fri eller inte?

Felix Detta är frihetens fosterland. Ni är fullkomligt fri inom ramen för våra bestämmelser. Ni måste ju förstå att vi inte kan släppa en så viktig person som ni hur lös som helst.

Savinkov Jag förstår. Ni benådar mig och befriar mig från fängelsedom för att ha mig som skyltdocka mot omvärlden. Ni vill omvandla mig till marionett. Tror ni det går?

Felix Jag säger bara som det är. Njut av friheten, Boris Savinkov, i ert återfunna förlovade hemland, det enda paradiset på jorden. (*går ut igen och låser celldörren efter sig.*)

Savinkov De bara driver med mig. De vill få mig att framstå för omvärlden som omvänd bolsjevik. Vad ska Reilly och Churchill säga om detta? Utan tvekan kommer jag att bli förstasidesrubrik, och alla världens kommunister och femtekolonnare kommer att jubla. De kommer aldrig att ge mig fri. Jag kommer aldrig att få möjlighet att kontakta de andra. Felix Dzerzjinskij är inte dum. Jag hoppas bara innerligt att Sidney Reilly inte är lika dum som jag och går i den fällan.

Jag har bara mig själv att skylla. Jag tog en chans, jag utlovades en vinst, och vinsten fick jag, men jag förlorade spelet. (*tittar desillusionerat ut genom det gallerförsedda fönstret*)

Scen 3. Prag. Som scen 1.

Lockhart Jag måste säga att jag är överraskad, Winston, över er överraskningsvisit här.

Churchill Jag hade inte kommit om det inte funnits anledning.

Sid Jag kan gissa anledningen. Winston har läst tidningen.

Lockhart Och därför ville du konferera med oss?

Churchill Jag måste veta vad ni anser om saken. Är alltsammans bara en potemkukuliss, eller kan det finnas någon sanning i det?

Sid Naturligtvis är alltsammans bara rent och slätt bedrägeri från bolsjevikernas sida. De vill bluffa hela världen.

Churchill Men faktum är att Savinkov åkt till Moskva, ställts inför rätta, dömts till döden, fått strafflindring till tio år, och så plötsligt helt befriats från straff för att han 'ångrat sitt brottsliga förflutna och blivit en god bolsjevik'. Vad anser du, Bruce?

Bruce Naturligtvis kan jag inte tro på något av vad någon bolsjevik säger. De lever bara på sina lögnar så till den grad, att de tror på dem själva och är så fanatiska att de upphöjer sin egen inbillade verklighet till dogm.

Sid Jag håller med Bruce.

Churchill Men bolsjevikerna firar politiska triumfer. Fler och fler nationer är beredda att erkänna dem och acceptera dem som laglig regering, i synnerhet om en sådan som Savinkov nu ingår i den.

Sid Han är bara fånge. Vänta tills han själv hör av sig och får ge sin version.

Bruce Han lär arbeta på sin självbiografi.

Sid Om vi någonsin mer får höra något av honom som inte är tillrättalagt av de myndigheter i vars våld han nu är, så lär det vara något helt annat än bolsjevikisk propaganda.

Churchill Men även i emigrantkretsar betraktas och fördöms han som överlöpare och förrädare. I Paris tycks alla ha accepterat att han är förlorad och har blivit en av dem, och han har inte förnekat det. Tvärtom. De brev som mottagits av honom bekräftar saken. Vi måste tyvärr betrakta saken politiskt.

Sid Och de breven är inte manipulerade? Är de i hans egen handstil? Är hela västvärlden så dålig på att genomsöka klara bolsjevikiska förfalskningar? Kremls usurpatorer går in för att professionellt bluffa hela världen, och världen går på det.

Bruce Jag är rädd att Sid har rätt, Winston. Världens politiker och press är så ytliga och enfaldiga att de går på Kremls lömska beräkningar och ondskefulla manipulationer.

Churchill Ni tycks vara överens. Det var det jag ville veta. Tyvärr kan inte jag påverka och övertyga pressen och politikerna om att Savinkovs offentliga fall är en ren manipulation.

Sid Jag ser en vän komma in. (*Grammatikov har gjort entré.*) Välkommen, Sasja.

Grammatikov Jag visste väl att jag skulle finna er här.

Bruce Detta, Winston, är en gammal vän från lyckligare dagar i Sankt Petersburg, när vi brukade umgås fritt på dess finaste krogar och restauranger, som Kuba, och som jämte Sid hörde till de första riktiga flygpionjärerna i Ryssland, Sasja Grammatikov, föreslagen för riksåklagarämbetet när revolutionen gjorde slut på en bättre värld.

Grammatikov Vi lever alla ännu på den världen, utom en av oss.

Sid Har du nyheter, Sasja?

Bruce Har det hänt något?

Grammatikov Jag fick veta det från en avhoppad agent från Moskva. Boris Savinkov lever inte längre.

Bruce Har de skjutit honom?

Grammatikov Nej, han hoppade självmant ut från ett fönster i Ljubljanka. Det var ett demonstrativt självmord.

Sid Typiskt honom. Det var hans enda möjlighet till flykt ut från sitt fängelse.

Churchill Jag beklagar. Då fick vi aldrig hans egen version av vad som hände honom.

Sid Den är klar som korvspad. De tog hand om Boris med öppna armar för att kunna använda honom i propagandasyfte, vilket de gjorde till max, tills han fick nog av att vara deras fånge och protesterade på det enda sätt som var honom möjligt.

Bruce Vi har förlorat vår viktigaste länk i kampen mot bolsjevikerna. Vad tänker du göra nu, Sid?

Sid Ansvar är nu helt och hållet mitt. Jag har fortfarande inget val. Jag måste göra som Boris, men jag tänker inte överlämna mig, och jag tänker inte begå självmord.

Bruce Det kan bli din sista resa, Sid.

Sid Tror du inte jag vet det? Men de finns alla där och väntar på mig, alla de förtryckta miljoner som lever under ständig skräck och livsfara under bolsjevikernas terrorregim. Jag kan inte svika dem. Boris hamnade i en sådan sits att bolsjevikerna lyckades få honom att framstå som en svikare av dem, och hans självmord bevisar att han aldrig svek dem. Han har gjort sitt. Nu får vi göra resten.

Churchill Det blir du, Sid. Kan du ta ett sådant ansvar?

Sid Det är bara jag som kan ta det.

Scen 4. Ljubljanka, Moskva.

Ett finare förhörssrum. Dzerzjinskij sitter avslappnad i en fåtölj och röker när Reilly kommer in under eskort.

Felix Välkommen till Ljubljanka och hem till Ryssland, Sidney Reilly. Tänk att vi äntligen fick träffas. Jag hade nästa gett hoppet om att någonsin få se er.

Sid Jag har ingenting att säga er.

Felix Nej, naturligtvis har ni inte det. Ni skäms för att ha åkt fast. Ni är förbannad på er själv för att ni gick i fällan och blev lurad. Det kan ni aldrig förlåta er under den korta tid ni har kvar av ert liv, för vi har verkligen ingen annan användning för er än som död en gång för alla.

Sid Gör processen kort då.

Felix Jag vill verkligen inte missa tillfället att få tala ut med min främsta motståndare före det. Sovjetunionens fiende nummer ett. Tänk att vi äntligen fick fast er. Men det tog många år, och vilka ansträngningar har vi inte lagt ner för att locka er och Savinkov hem igen till det trygga moderlandet. Dock har jag förstått att era arbetsgivare i London alltid hade sina tvivel om Trusten. Vad fick er att lita på den till slut? Hade ni verkligen inga onda aningar?

Sid Jag vet att majoriteten av Rysslands befolkning fortfarande är emot ert odemokratiska parti. Trustens trovärdighet var en självklarhet, då det måste finnas någon organisation för missnöjet. Det bildas det alltid om det en gång finns ett missnöje.

Felix Det är bara det att vi tagit fullständig kontroll över missnöjet. Det hörs inte längre. Denikin och Judenitj har gett upp och lämnat landet, och Koltjak är arkebuserad i Irkutsk, förrådd av sina egna. Det finns inget väpnat motstånd kvar. Det finns bara de kvävda missnöjesropen i fånglägren, som alla tystnar efter hand, liksom er, den sista ryska upprorsrösten, kommer att tystna och tiga för evigt. Ingen kommer ens att få veta vad som hände med er. Vi har utvecklat konsten i att få individer att försvinna spårlöst till en sju särdeles avancerad perfektion. Ni kan faktiskt få välja själv. Hur vill ni försvinna? Ni vill förstås arkebuseras genast. Det är det lindrigaste sättet, men vi har många intressanta alternativ. Ett mer raffinerat är den sovjetiska psykiatrin. Ni blir intagen på mentalsjukhus där ni utsätts för droger som får er att smärtfritt glömma vem ni själv har varit. Er hjärna blir en hönshjärna så invalidiserad att ni inte ens kan kackla. Ni blir ett praktexemplar av en levande zombie, ett professionellt och slutgiltigt vårdpaket, som det kan roa medicinska myndigheter att hålla vid liv upp till nittioårsåldern bara för att ni en gång var den ni var, som en levande uppstoppad mumie fast i fängelset av er egen oskadliggjorda kropp. Vad sägs om ett sådant framtidsperspektiv? Det är nästan frestande att behålla er som museiföremål på ett mentalsjukhus just för att ni en gång var den ni var.

Sid Ni är ju en intelligent man, Felix Dzerzjinskij. Inser ni inte själv Sovjetunionens absurditet? En sådan artificiell diktatur har ingen överlevnadspotens och inget existensberättigande i längden. Er ideologi består bara av lögner som måste falla på sin egen ruttenhet. Det är bara en tidsfråga.

Felix Ni glömmer att vi slutligen fick makten. Nu har makten den egenheten, att den som en gång får grepp om den aldrig släpper den frivilligt. Ni är ju spelare själv. Ni vet vad det handlar om. Man fortsätter att spela så länge man vinner. Ni vann genom hela världskriget, ända tills ert kuppförsök här för sju år sedan erbjöd ert livs första nederlag, för att en galen kvinna ville prata med Lenin innan hon sköt ner honom. Hade hon skjutit direkt hade troligen ert maktövertagande lyckats, ty Lenin var den som alla gömde sig bakom, och utan honom skulle alla de som hade Rysslands värsta brott att dölja hänsynslöst börja bråka och skjuta på varandra. Han blev skadad för livet, men vi lyckades hålla konstgjort liv i honom ända till för ett år sedan, och då var en kompetent ersättare på plats. Ni vet kanske att han heter Stalin. Han ger inte så här mycket (*knäpper med fingrarna*) för miljoner människoliv. Han har sett massakrer och lärt sig genomföra dem under hela livet. Han är stålsatt mot alla mänskliga känslor. Där har du vår nya Sovjetunion. Den är av stål, och den kommer inte att ruttna i första taget, då till och med alla dess lögner är stålsatta.

Sid Men ni är ju polack. Vad har ni för intresse av att tjäna världens mest monstruösa stat? Är det ett slags strävan efter att med flit göra den så omänsklig som möjligt just för att Ryssland alltid var Polens värsta fiende?

Felix Det är inte dåligt siktat, Sidney Reilly. Just för att jag är polack är jag fullständigt likgiltig för de ryska människomassornas öde. De är hundratals miljoner och kan offras hur mycket som helst. Om Stalin sätter i system ett statsväsen som lever på att så många offras som möjligt så rör det mig inte i ryggen. Polen har gjort

sig fritt och självständigt från Ryssland, Pilsudski och Paderewski har skött den saken med den äran, och troligen kommer Polen aldrig mer under ryskt styre. Det ser jag som polack med glädje medan jag struntar fullkomligt i hur Stalin med sina kommissarier och sin fånglägersindustri förvandlar det ryska folket till ett hav av namnlösa begravningsplatser med gravar utan namn och med desto fler anonyma lik, av vilka ni kommer att bli ett, som den dåraktiga ryss ni är, Sigmund Rosenblum, som liksom så många andra sentimentala emigrantryssar ändå föll för frestelsen att återvända till det ryska helvetet för att dö där snabbare än vad det hade varit möjligt någon annanstans. Det är nästan synd att ta livet av er. Men vad har ni att leva för. Ni är förlorad. Men ni har rätt. Jag är polack, och som polack har jag bättre sinne för vad ni kallar *fair play* och ridderlighet än vad ryssarna har. Jag måste erkänna, efter att i sju år ha umgåtts med er som otillgänglig superfiende, att jag vunnit en viss respekt för er. Jag är beredd att göra er ett förslag, hedersmän emellan.

Sid Om ni lärt känna mig genom mitt liv måste ni ju förstå att döden för mig är en baggis och det sista jag är rädd för.

Felix Naturligtvis. Och jag ska avslöja för er precis hur er död kommer att se ut. Ni skulle ha återvänt över finska gränsen den 28 september. Den dagen skall ett lik uppdragas vid gränsen tillhörigt en som försökt fly, och liket skall identifieras som ert, och det skall försvinna spårlöst i en namnlös grav på okänd ort. Det blir ert offentliga öde, men ert verkliga öde blir en sak mellan oss två, om ni går med på det.

Sid Jag har alltid varit öppen för förslag.

Felix Det vore synd att förlora en så intressant motståndare efter att ha umgåtts med honom så gott som dagligen i sju års tid. Allt som skadat Sovjetunionen från utlandet har vi kunnat härleda till era manövrer, och då tänker jag främst på hur våra amerikanska lån misslyckades, hur vi aldrig lyckades vinna Förenta Staternas respekt och erkännande som nation, och hur ni lyckades få Englands första labourregering på fall genom den lömska Zinovieförfalskningen inför det senaste parlamentsvalet. Hade labourregeringen fått sitta kvar hade vi kunnat vinna England som vän. Den kuppen är nästan det enda jag inte kan respektera er för – den var under er värdighet. Vad säger engelsmännen om er roll i det hela?

Sid De fick aldrig veta att det var jag.

Felix Jag kunde just tänka mig det. Men bortsett från det, så har ni alltid kört med rent spel, och det är det jag respekterar er för. Och det är för den sakens skull jag vill ge er en chans. Framför allt är jag nyfiken på hur ni skulle begagna den. Jag vet att ni är oförsonligt inställd för evigt till Sovjetstaten, och hur oomkullrunkelig den än är idag så talar ni ändå om hur den bara kan falla. Jag skulle vilja se hur ni kommer att åvägabringa dess fall en dag, om ni kommer att göra det, om ni får chansen. Och bara för att stilla den nyfikenheten skulle jag vilja ge er den chansen.

Sid Jag lyssnar.

Felix Er död är förutbestämd och kan inte ändras på. Villkoret för att jag låter er leva vidare ändå är följande. Ni måste respektera er egen död. Ni får aldrig mer ge ett livstecken till era vänner utomlands. Ni får bara leva vidare om ni lever i konsekvens med er egen död.

Sid Ett typiskt ryskt förslag, hur paradoxalt och omöjligt och fantastiskt som helst. Som vad skulle jag då leva vidare? Som en av era hjärntvättade zombies på ett mentalsjukhus?

Felix Ni får välja själv. Ni har ju varit i Kina förr. Ni skulle kunna försvinna där som mongol eller som munk i Tibet och även kunna vara verksam i Indien, som kommer att bryta sig loss från det brittiska imperiet – det blir den första hörnstenen som lossnar därifrån, och sedan kommer ingenting att kunna förhindra det imperiets disintegrering, medan Sovjetunionen består bara för att reta er. Det kunde väl vara en intressant utveckling att följa med i? Men villkoret som sagt är att ni ger mig ert hedersord – ni måste respektera och leva i konsekvens med att ni är död. Om ni

överträder och bryter vår överenskommelse är ni omedelbart död. Vad säger ni om förslaget?

Sid Det är onekligen en utmaning. Och ni erbjuder mig den bara av politiskt sportsligt intresse, för att se hur jag under sådana förhållanden skulle fortsätta underminera den dödsdömda Sovjetstaten och se om jag med tiden skulle lyckas?

Felix Ja. Precis bara därför. Ni förstår, jag är ju polack.

Sid Då måste ni ju även förstå att en sådan utmaning för en sådan agent och spelare som jag är oemotståndlig.

Felix Det tog jag för givet. Så ni accepterar villkoret?

Sid Omgående.

Felix Då är saken klar. Ni blir skjuten som flykting vid finska gränsen, liket fraktas tillbaka till nuvarande Leningrad, och kommunicé därom utfärdas till alla världens nyhetsbyråer. Det är det sista som någon någonsin kommer att få höra om er. Ni lever vidare på era egna villkor men under vilken annan identitet som helst utom er egen. Kan jag lita på ert hedersord? (*sträcker fram handen*)

Sid (*fattar den*) Den far som jag trodde var min egen tills jag lärde känna mig själv som halvjudisk-österrikisk bastard var en god polsk katolik. Det var den enda far jag någonsin kunde älska och se upp till som en sådan, fastän han tyvärr inte var det. Jag litar på ert hedersord som polack, och ni kan lita på att jag håller mitt.

Felix Gott. Då är vi överens och förstår varandra. Glöm er själv och betrakta er själv som död från den 28 september. Några önskemål om er nya identitets destination?

Sid Tibet och Indien låter intressant.

Felix Det vore det säkraste. Jag skall ordna med er säkra transport till Mongoliet. Därifrån får ni klara er själv.

Sid Jag hade en god vän en gång som räknade med sin enda möjliga framtid där.

Felix Jag vet. Baron Roman Nikolaj Fjodorovitj von Ungern-Sternberg. Han var den enda fiende bolsjevikerna verkligen hade anledning att frukta. Han gick hårt fram i Mongoliet och lade det i stort sett under sig i Rysslands namn, varefter vi kunde överta det så fort vi lyckats oskadliggöra honom. Mongoliet är därför sovjetiskt idag. Det blir lätt för er att försvinna där. Då ser jag fram emot fortsatt envig och fiendskap så länge vi båda lever?

Sid Utan tvekan.

Felix Men jag lovar er, att hur ni än anstränger er kommer varken ni eller vi att se slutet på Sovjetunionen. Om den kollapsar blir det långt efter vår död.

Sid Den kollapsar. Var så säker.

Felix Inte så länge jag lever.

Sid Jag kommer att leva för att se den kollapsa, och jag kommer inte att dö fastän den kollapsar.

Felix Är det buddhisten som talar?

Sid Nej, pan Felix Dzerzjinskij, det är den evige ryssen.

Felix Lycka till, din stackars evige ryss. (*skakar hand en sista gång med honom, trycker på en knapp, och de samma vakter som förde in honom inkommer och för honom ut igen.*)

Scen 5. Ett antal år senare, en enkel lägenhet i New York.

Lily Nej, Alex, jag tror inte att det hade fungerat ändå.

Alex Jag är säker på att det hade gjort det. Allt vi behövde var litet mera tid. Det var bolsjevikerna som förstörde det för oss. De körde med elakt spel, medan vår svaghet, som vår vän Boris Savinkov sade, var att insistera på att vara hederliga.

Lily Tror du verkligen det hade varit möjligt för Ryssland att vinna kriget och undvika den förnedrande kapitulationen för Tyskland?

Alex Vad som hände sedan bekräftar det. Tyskland förlorade ju. I längden hade axelmakterna ingen chans. Men bolsjevikerna förrådde oss och Ryssland, hade en ful uppgörelse med tyskarna, som skickade Lenin i en plomberad vagn till Petrograd bara för att han skulle underminera vår bräckliga demokrati, och köpte folket med populistiska lögnar om fred och bröd. Det blev varken fred eller bröd. I stället för fred och bröd blev det svält och inbördeskrig, en svält som avsiktligt iscensattes av bolsjevikerna bara för att ta musten ur folket och tysta all opposition. Det krävdes mer än svält för att döda oppositionen, vilket ju den röda terrorn sedan tvingades inse och genomföra.

en piga Ni har besök, Mrs Ethel.

Lily Jag är upptagen. Du ser väl att jag har besök.

pigan Den här gästen menade att ni nog skulle vilja träffa honom. Han säger att han har hälsningar till er från en vän i Santa Margherita.

Lily (bestört) Kan det vara möjligt? (hämtar sig) Alex, om mina värsta misstankar är befogade kan detta vara en person som du också har en del att diskutera med.

Alex För all del.

(Lily ger ett tecken åt pigan, som går och hämtar gästen.

Snart kommer Sid in, prudentlig och något åldrad men inte mycket.)

Lily (helt lugn) Det var många år sen, Sid. Caryll Houselander hade sett att du fortfarande levde. Vi vågade inte tro på henne.

Sid Lily, lika vacker och oförändrad fortfarande. (kommer fram och kysser hennes hand) Jag ser att du har en gäst, och inte vilken gäst som helst.

Alex (reser sig) Vi känner varandra, även om vi aldrig har träffats så här nära förut.

Sid En ära för mig, herr premiärminister.

Alex Tro mig när jag påstår, att äran är ännu större för mig.

Sid Men slå er ner. Låt mig inte avbryta diskussionen. Ni pratar naturligtvis om Ryssland.

Lily (har satt sig igen) Vad hände, Sid?

Sid (sätter sig och slappnar av) Naturligtvis är du berättigad till en förklaring. Jag ska försöka göra en lång historia kort. Savinkov åkte dit. Han återvände till Ryssland och gav sig åt bolsjevikerna, som genast dömde honom till döden, men som överenskommet innan han reste mildrades domen till tio års fängelse på villkor att han blev en lydig bolsjevik. Det blev han till det yttre, och för hela världen framstod han som en förrädare. Han hade räknat med att i bolsjevikiska kläder kunna kontakta Trusten och vara den behjälplig. Vad han inte räknat med var att han kvarhölls fången i Ljubljanka under ständig bevakning. Han fick ingen chans att kontakta någon, ännu mindre att organisera något. Felix Dzerzjinskij vågade inte ge honom någon frihet. Han höll ut och försökte i sex månader, men det blev bara hopplösare hela tiden. Till slut hoppade han ut genom fönstret i ett effektivt självmord.

Lily Och ändå åkte du tillbaka.

Sid Det var bara jag kvar, Lily, som över huvud taget kunde göra något. Trusten var ett faktum, och de behövde mig. Jag tog inga risker. Dem jag hade att göra med i Paris och Berlin och Finland var fullständigt hederliga människor, och min insmuggling i Ryssland skedde utan problem. Jag skulle inte stanna länge där och bara göra ett kort besök i Moskva innan det var dags att återvända ut över gränsen till Finland, men Tjekan hade sina spioner i Trusten. Till slut nådde jag en överenskommelse med Felix själv om att jag skulle bli spion åt honom. Min död hade redan proklamerats offentligt genom Izvestia om att jag skjutits vid gränsövergången till Finland, medan jag i månader satt i överläggningar i Moskva. Till slut skulle min verkliga död arrangeras så att jag skulle skjutas i en skog utanför Moskva, och ett färdigt lik preparerades ordentligt för att likna mig att visas upp som "bevis för alla tider" om att jag verkligen var död. I själva verket skickades jag till Mongoliet. Nio

månader senare var Felix död, och jag kunde lugnt gå mina egna vägar. Jag hade ju varit i Kina förut.

Alex Hur dog han? Var det en naturlig död, eller blev han mördad som alla andra?

Sid Det lär vi aldrig få veta, men ingen av dem dog en naturlig död. Felix blev bara 48 år och Lenin 53, de sista åren helt satt ur spel genom kulan som Fanny Kaplan planterade i nacken på honom. Den kunde inte avlägsnas förrän efter fyra år, och när operationen äntligen lyckats uppstod det komplikationer i form av slaganfall. Han fick tre stycken inom ett halvår, och det sista paralyserade honom helt och hållet. Sitt sista år var han föga mer än ett hjälplöst vårdpaket som hölls vid liv genom konstgjorda medel, som en levande mumie. Trotskij tvingades i exil där han lever under ständig skräck, då Stalins agenter kommer att jaga honom till döds, och det vet han. Stalin kommer att jaga alla Lenins gamla kamrater till döds, och det vet de alla. Ingen av dem kan komma undan.

Lily Vi satt och pratade här om Rysslands utsikter att vinna kriget när du kom. Tror du det hade varit möjligt?

Sid Absolut. Om Ryssland inte dragit sig ur kriget hade jag aldrig skickats dit. Det var bolsjevikerna som drog ur Ryssland ur kriget som förlorare. Ett halvår senare var det Tyskland som kapitulerade. I och med Amerikas inträde i kriget hade axelmakterna inga chanser mera, vilket till och med bolsjevikerna borde ha insett. Men de skulle till varje pris störta hela Ryssland i en olycka utan ände och utan återvändo.

Alex Vad tror du om framtiden? Tror du vi har en chans att komma tillbaka?

Sid Min käre vän och kollega, jag tror att vi skall beteckna oss som lyckliga som sluppit undan och vid liv. Jag har ingenting mera med den mondäna världen att göra. Jag betecknar den som förlorad, och det är bara genuina demokrater som Churchill och Roosevelt som kan rädda den. Till och med Amerika har ju fallit på eget grepp genom sin astronomiska finanskrasch. Det finns högre lagar än maktens egoism och girighet som styr över världen. Det finns något som heter Ödet som ingen människa kan sätta sig över, medan politikern ser det som sin uppgift att till varje pris göra det. Om han samarbetar och underställer sig ödets lagar kan det gå väl, men om han bryter mot ödets självklarheter, som alla gjort som startat krig och tillvällat sig makten med våld, så måste ödet slå tillbaka och förstöra hans liv, som blir desto mera förstört genom det ansvar över andra han tillvällat sig, då de andra aldrig kommer att kunna förlåta honom hans brott. Lenin och Stalin, Trotskij och Dzerzjinskij, Sinovjev och Kamenev, de kommer alla att gå åt helvete genom sin delaktighet i den bolsjevikiska revolutionens övergrepp mot er demokratiska regering och det terrorvälde som detta ledde dem in i som en återvändsgränd utan botten av bara fasor.

Lily Vad tänker du göra nu, Sid? Vad gör du i Amerika? Är du inte rädd för att få träffa någon av dina tidigare hustrur här?

Sid Du som känt mig så länge, Lily, vet väl vid det här laget att det aldrig någonsin funnits något som jag varit rädd för. Jag har varit borta i många år, och ingen känner igen mig. Jag har ändrat livsföring fullständigt och lever nu närmast som en eremit. Och jag har inte glömt eller brutit min överenskommelse med Felix Dzerzjinskij. Jag fick lova honom att aldrig mer använda mitt eget namn utan måste leva vidare bara på det villkoret att jag var död. Sedan dess har jag varit ett antal andra. Nu heter jag Solomon Hersch. Klingar det namnet bekant?

Lily Din fosterfars namn.

Sid Du kommer ihåg.

Lily Hur skulle jag någonsin kunna glömma.

Sid Du var den enda jag någonsin vågade ge mitt fullaste förtroende, Lily.

Lily Det är som om vi aldrig någonsin hade lämnat Santa Margherita.

Sid Det är riktigt, Lily. Vi har inträtt i tidlöshetens zon, där tid och dimensioner och världsligheter inte spelar någon roll. Ni är där också, Rysslands siste demokratiskt valde premiärminister och evig som sådan, tills Sovjetunionen tar slut.

Alex Tror du vi får uppleva att den tar slut?

Sid Det spelar ingen roll. Den *tar* slut.

Lily Har du blivit buddhist igen? Det låter nästan så.

Sid Alla religioner har del i sanningen, men jag måste erkänna att jag upplever buddhismen som den enda upplysta religionen. Fattar man världslighetens illusioners fåfänga och är klok nog att ta avstånd därifrån för att i stället acceptera självklarheten i det eviga andliga livet, som allt liv har del i, så är man i princip buddhist och upplyst. Kristendomen i alla dess olika kyrkor lider tyvärr av belastningar i form av vidskepelser och övertro utom allt tungt ceremoniel, och islam liksom judendomen är ensidiga med risk för fanatism.

Lily Har du fortfarande kontakt med Churchill?

Sid Nej, men jag följer med vad han gör och håller honom informerad om vad han kan ha nytta av att veta genom Bruce Lockhart.

Lily Så Bruce vet att du lever.

Sid Självklart. Nu vet du det också utom Caryll, som tydligen fattat det av sig själv. Men säg ingenting till Margaret, Nadine eller Pepita.

Lily Självfallet inte. De har andra män att tänka på. Det är bara jag och Caryll som förblivit dig trogna.

Sid Du har rätt, Lily. Det är som om vi aldrig lämnat Santa Margherita.

Lily Det sade jag dig redan då att vi aldrig skulle göra.

Alex Ni har mycket att ta igen, mina vänner, då ni setts alltför litet under alltför många år. Vi kan fortsätta våra diskussioner senare, Lily.

Lily Du är alltid välkommen här, Alex.

(Kerenskij bryter upp.)

Sid Det är märkvärdigt hur litet han har förändrats och åldrats.

Lily Du också, Sid.

Sid Dock känner jag mig betydligt äldre än när vi senast sågs.

Lily Du är väl bara 57. Jag är över 60.

Sid Du är yngst av alla, Lily.

Lily Nej, Sid, vi tillhör båda det sega släkte som är ohjälpligt alldeles för gamla i själen från början.

Sid Är det därför vi åldras så dåligt?

Lily Vi var mycket äldre i Santa Margherita än vi är nu. Det är tidlöshetens problem. Själens relativitet kröker personligheten avig, så att ingenting stämmer i längden och allt blir motsatsen till vad naturen och logiken säger.

Sid En fördel är dock att vi aldrig släpper taget och aldrig kan ge upp, fastän hela världen gör det.

Lily Därför är det bara vi som kan rädda världen, som är medvetna om när den kör fel och kan vägleda den rätt igen.

Sid Kör den fel så ordentligt som den gjort nu genom Wall Streets finanskrasch, första världskriget och ryska revolutionen, så är det bara att låta chaufförerna ta ansvaret och köra ihjäl sig själva i enlighet med sin inkompetens och okunnighet. Vår kunskap finns kvar i alla fall, och det är den sanna kunskapen som styr världen i längden, inte dårars klanterier.

Lily Du menar Gud?

Sid Det behövs ingen Gud. Ödet är alldeles tillräckligt. Ingen kan lura ödet, men alla kan lära av dess ständigt utvecklande kunskap. Det är egentligen allt vi har att hålla oss till. Det är den högsta universella naturlagen, att allting hämnar sig, varför det bara lönar sig att göra vad som är rätt.

Lily Du försökte att göra vad som var rätt, men det blev fel ändå.

Sid Jag lärde mig att det finns ett högre ansvar än makten, som i sin konkreta form är omöjlig att inte missbruka. Pliktmedvetenhetens ansvar står högre än all maktfullkomlighet i världen, och därigenom är till och med en medveten och ansvarskännande bön av större vikt och betydelse än något maktspråk.

Lily Kom, Sid. Låt oss återvända till Santa Margherita.

Sid Ja, vi börjar om från början. Vi har ju fortfarande ett oavslutat arbete där.

(Lily tar honom i handen och för honom ut på balkongen. Man får inte se vilken utsikt hon visar för honom.)

Slut.

Göteborg 25.7.2009

Efterskrift

Det finns åtskilliga frågetecken kring fallet Sidney Reilly, alias Sigmund Georgievitj Rosenblum, född 24 mars i Odessa 1873 eller 1874, avrättad genom fusiljering av bolsjevikerna i en skog utanför Moskva den 5 november 1925. Ett fotografi av liket har presenterats liggande på rygg i ett bårhus, men ett sådant fotografi kan lätt fabriceras, och ryktena om att han överlevde sitt sista försvinnande har varit envisa och omöjliga att jäva. Vad som står utom allt tvivel i hans liv är följande:

Att han definitivt är förebilden för Ethel Voynichs karaktär Arthur Burton i romanen "Spyflugan", där detaljerna om Arthur Burtons exil och vedermödor i Sydamerika stämmer exakt överens med Sidney Reillys. Det finns ingen anledning att betvivla deras romantiska förhållanden i Italien.

Hans första hustru var Margaret Thomas, en tjugoårig rödhårig skönhet gift med en mycket äldre men rik präst från Wales, som han lärde känna som turister i Sankt Petersburg 1897. Prästen dog följande år i mars, varpå Sidney och Margaret gifte sig i augusti. Hon vägrade någonsin att skilja sig fastän äktenskapet förblev barnlöst. Hennes rikedomar efter sin första mans bortgång fick Sidney aldrig tillgång till.

Den andra hustrun Nadine Massino var gift med en assistent till Rysslands marinminister. De möttes 1911, och fastän maken inte var svår att övertala till skilsmässa blev Nadine inte fru Reilly förrän 1916 på grund av bland annat kriget. De gifte sig då ortodox i den grekiska katedralen i New York. Även det äktenskapet förblev barnlöst.

Den tredje hustrun var Pepita Bobadilla, en skådespelerska som han mötte i Berlin i december 1922. Hon var änka efter skådespelsförfattaren Charles Haddon-Chambers, och de gifte sig 18 maj 1923. Liksom Nadine hade Pepita ingen aning om Margarets existens. Nadine gifte sedermera om sig med Gustav Nobel och överlevde andra världskriget men förblev okunnig till det sista om Margarets existens. Margaret förblev den enda av sina fruar han försökte få ut skilsmässa från. Det nederlaget ledde förmodligen till det faktum att han aldrig försökte igen med någon av sina senare.

Sidney Reillys berömdaste förhållanden är dock det med Ethel Voynich (Lily Boole) och Caryll Houselander, en kristen mystiker som torde ha varit den som älskade Sidney Reilly mest. Deras förhållande varade 1920-23, och efteråt blev hon en mycket framstående kristen författare inom den katolska uppbyggelselitteraturen. Reilly synes ha uppfostrats av sin polska fosterfar (Grigori Hersch) till katolik, sedan blivit buddhist under åren i Kina, sedan omfattat den rysk-ortodoxa kristendomen

men även varit mycket intresserad av judaismen. Han var djupt insatt i alla fyra riktningarna, och hans religiösa åskådning synes ha varit snarare filosofiskt andlig än fanatiskt religiös.

Reillys bästa vän var väl Mansfield Cumming, hans chef på underrättelsetjänsten fram till sin död 1923. De nära kontakterna med Lloyd George och Winston Churchill finns väl dokumenterade. I Ryssland var hans främsta vänner advokaten Sasja Grammatikov, som aldrig blev klok på Reilly, och Kerenskijs krigsminister Boris Savinkov, varmt beundrad av Churchill. Huvudkällan till vår kunskap om Reilly kommer från hans mångåriga vän och kollega Bruce Lockhart, Churchills spion- och säkerhetschef i andra världskriget, som berättar om honom redan i *"Memoirs of a British Agent"* (1932) om dock i nödvändigt sparsamma ordalag, medan det var hans son Robin Bruce Lockhart som skrev *"The Ace of Spies"* om Reilly 1967, som låg till grund för TV-serien 1983 med Sam Neill i huvudrollen i kompetent dramatisering av Troy Kennedy Martin. Sedermera har Andrew Cook skrivit nya böcker i ämnet. Både Robin Bruce Lockhart och Andrew Cook påstår åtskilligt med tvärsäkerhet som aldrig kan bevisas.

De ryska myndigheterna kungjorde Reillys död redan 28 september 1925 utanför dåvarande Leningrad (*Izvestia*) medan den "officiella avrättningen" skall ha ägt rum i en skog utanför Moskva 5 november 1925. Det står klart från början att dessa båda uppgifter motsäger varandra. Andra ryska källor hävdar med bestämdhet att han ännu levde 1926 och var på fri fot 1927. Felix Dzerzjinskij, som sannolikt "räddade" bolsjevikernas revolution och diktatur genom sina kraftfulla åtgärder sommaren 1918 och skapade Tjekan, sedermera GPU, sedermera NKVD och KGB, dog plötsligt under oklara omständigheter 20 juli 1926 endast 48 år gammal, nio månader efter Reillys "officiella avrättning". Lenin, hopplöst skadskjuten av Fanny Kaplan 30 augusti (Dzerzjinskijs födelsedag) 1918 med en kula i nacken som inte kunde avlägsnas förrän nästan fyra år senare, vilken operation då ledde till tre slaganfall som paralyserade honom, reducerades gradvis till ett redlöst paket fram till sin äntliga död 1924 vid 53 års ålder. Trotskij drevs i landsflykt av Stalin och mördades 60 år gammal i Mexico 1940 av en av Stalins agenter. Kort sagt, i längden blev alla totala förlorare på den ryska bolsjevikrevolutionen, medan Alexander Kerenskij, Rysslands sista demokratiskt valda premiärminister på 70 år, levde ända fram till 1970 och blev 89 år.

I vår pjäs om allt detta har vi koncentrerat oss på de avgörande skeendena i Reillys liv och tyvärr fått utelämnat det mesta, framför allt hans långa framgångsrika karriär som fenomenalt skicklig spion ända fram till den första motgången 1918.

Göteborg 25 juli 2009